

PREZIMENA U ŽUPI SVETOGA STJEPANA

1. UVOD

Iako se dva naselja na području današnje opuzenske župe u povijesnim vrelima spominju razmjerno rano (Brštanik na području današnje Podgradine 1253. i Posrednica na području današnjega Opuzena 1333.), o stanovništvu koje ih je napučivalo znamo veoma malo i to posredno, iz dokumenata koji se uglavnom tiču susjednoga Slivna. U XIII. stoljeću uglavnom su zapisana samo osobna imena tadašnjih Neretvana, npr. Druga (*Drughā*), Bogdana, Premila (*Premilla*), kći Staneke (*Stanecha*), Dragoslav (*Dragoslaus*) itd. Koncem XIII. stoljeća uz osobno se ime pojavljuju i pridjevci (svojevrсна praprezimena), spominju se tako Slivanjci Bogdan Čepnjić (*Bogdanus Ceperniç*), Berislav Umnenović (*Berrisclauus Vmennouich*) i Vladimir Grupšin (*Vladimirus de Grupsa*), a u Dubrovniku se u XIV. stoljeću spominju stanovnici Brštanika Petar Ostojić (*Petrus Hostoich*) i Bratoš Lupković (*Bratos Lupcouich*) te stanovnik Slivna (*de Slievni*) Radin Butković (*Radin Butcouich*). Kao stanovnici Slivna spominju se u XV. stoljeću izvjesni Veselko, Vukosav Novaković i Ostojica Pribisaljčić (D. Vidović 2012: 133–134), a nakon dolaska Osmanlija zapisi su osobnih imena tadašnjih Neretvana još rjeđi, a razvoj je imenske formule zaustavljen do početka vođenja matičnih knjiga u Zaostrogu u XVII. stoljeću.

Kad je riječ o užemu području same župe Opuzen, razvidno je da su nepogodno podneblje i položaj na ratnoj vjetrovietini odradili da se ondje nije razvilo znatnije naselje tijekom osmanlijske okupacije. Trgovina je robljem, solju i drvnom građom u Opuzenu i Slivno znatno smanjena nakon što su se iz Neretvanske krajine povukli Dubrovčani, a višestoljetni uskočki upadi (isprva su se uskocima u napadima pridruživali i Neretvani koji su pred Osmanlijama prebjegli na Pelješac) dodatno su rijedili stanovništvo. Najvjerojatnije su Opuzen i njegovu okolicu nastanjivale vojne posade s pripadnim osobljem, a budući da je važnost opuzenskih utvrda znatno smanjena, nije bilo potrebe za većim brojem ljudi. Prve iscrpnije vijesti o stanovništvu opuzenske župe nalazimo tek koncem XVII. stoljeća, otkad je moguće neprekidno pratiti razvoj prezimenskoga fonda u svim njezinim naseljima. Dotad je o mogućim rodovima koji su nastanjivali Opuzen moguće tek nagađati iako je na temelju prezimena Špadić (Opuzen) i Vrnjasović (Trnovo), koja su na području opuzenske župe zabilježena kao neretvanska, a koja su pola stoljeća prije zapisana u Osobjavi na Pelješcu, možemo pretpostaviti kako je na središnjemu dijelu Pelješca preživio određen broj neretvanskih prebjega. U Osobjavi su, naime, već od 1463. stanovnici Drive (današnje Gabele) i ostali Neretvani dobili dopuštenje za gradnju kuća te vjerojatno među nositeljima prezimena u tome pelješkom mjestancu treba tražiti rodove koji su u predosmanlijskome razdoblju nastanjivali Opuzen i cjelokupnu Neretvansku krajinu (usp. Vekarić 1989: 99–100)¹. Godine 1692. Opuzen je po izvješću Svetoj Stolici Nikole Bijankovića imao oko 400 stanovnika uključujući i mnogobrojne vojnike. Nakon oslobođenja Gabele od Osmanlija 1694.

¹ Već 1500. dubrovački je senat odlučio porušiti neretvanske kuće jer su se Neretvani udružili s uskocima i napadali Osmanlije na Ušću. Osmanlije su pak, kako bi nadoknadili štetu od neretvanskih „uskoka“, od hercegovačkih doseljenika 1540. stvorili „protuuskoke“ koji su plijenili i dubrovačke brodove. Dubrovačko je smirivanje neretvanskih „nestašluka“ riješeno tek žestokim vojnim akcijama i raseljavanjem neposlušnoga novopridošlog stanovništva.

jedan se dio izbjeglica iz toga naselja vratio kući te je početkom XVIII. stoljeća, otkad neprekidno dobivamo podatke o opuzenskome stanovništvu, u Opuzenu ostalo najviše desetak obitelji (M. Vidović 2011: 317).

Uvid u prezimski fond i kretanje stanovništva Opuzena kao neospornoga upravnoga središta 1684. – 1854. i jedinoga neretvanskog gradića koji ima svoju povijest te koji je ušćivao uži neretvanski i širi dalmatinski duh, koji je bio otvoren pripadnicima vlastita naroda koje je pogodio teži životni usud možda nam pomogne u odgovoru na pitanje kako u žamoru vremena ušćivati vlastitu posebnost, ali i kako ograničavanje na vlastiti uski životni prostor dovodi do postupne stagnacije, čijom posljedicom može biti i postupno propadanje. S obzirom na činjenicu da su se Opuzenci i dosad uspješno nosili s nedaćama te da su, primjerice, 1833. nakon požara koji je uništio njihov grad urešen krovovima od ševara i trstike, doslovno podignuli grad iz pepela, vjerujem da će i iduću okruglu obljetnicu dočekati kao svoji, prepoznatljivi i ponosni Neretvani, Dalmatinci i Hrvati. Budući da je važnu ulogu u obnovi Opuzena imao moj prezimenjak Anđel Vidović, imao sam dodatni poticaj da se s radošću odazovem pozivu da svojim prilogom obogatim ovu monografiju.

2. RASPROSTRANJENOST PREZIMENA I PODRIJETLO RODOVA PO NASELJIMA OPUZENSKE ŽUPE

2.1. Opuzen

Naselje Opuzen imalo je 1733. oko 210 stanovnika, 1807. u Opuzenu je i Trnovu živjelo 386 stanovnika. Broj je stanovnika tih dvaju naselja koja danas tvore Opuzen rastao do 1910. (u zbroju su ta dva naselja imala 1004 stanovnika). Uslijedilo je dvadesetogodišnje razdoblje stagnacije. Nakon Drugoga svjetskog rata broj je stanovnika Opuzena i Trnova isprva postupno rastao (od 1165 po popisu iz godine 1948. do 1470 po popisu iz godine 1961.), a zatim se u tridesetak godina udvostručio (godine 1991. dosegnuo je svoj maksimum – 2778 stanovnika). Nakon Domovinskoga rata broj je stanovnika počeo stagnirati te po popisu iz 2011. Opuzen ima 2729 stanovnika.

Na temelju izvješća fra Ante Oršulića, desanskoga župnika (Opuzen je 1706., u vrijeme pisanja izvješća, pripadao župi Desne) Josip Bebić (1983: 28) pretpostavlja da je u to doba u Opuzenu živjelo najviše desetak obitelji. Isti autor na temelju *Stanja duša župe Opuzen* (SDŽO) iz 1733. starosjediocima drži sljedeće obitelji: Bokanović, Čuk, Lalić, Leonac, Šamić, Špadić i Vejić. Lalići su i Šamići potomci islamiziranog stanovništva koje je u Opuzenu živjelo za vrijeme osmanlijske okupacije, u Opuzenu je za vladavine Osmanlija živjela i obitelj Čuk, Vejići su potomci boraca za oslobođenje od Osmanlija iz Popova, Bokanovići pravoslavci (najvjerojatnije iz istočne Hercegovine) kojih u Neretvanskoj krajini nije bilo do konca XVII. stoljeća, Leonci su se doselili iz Svitave, a Špadići² se spominju kao mletački nadarenici 1702. (Glibota 2006: 126–127), tako da se i oni mogu držati doseljenicima. Osim Leonaca i Špadića na opuzenskome su području posjede dobili i nositelji prezimena Bagalović, Benović, Bukovac, Delmatić, Filipović, Gusić, Hrštić, Jerkić, Kečo, Luković, Lušić, Jelavić, Jeličić, Markosavić, Momić, Putica, Sarajlija, Šimunović, Vukančić i još neki čija je prezimena teže razaznati (Glibota 2006: 126–127). Od navedenih su rodova samo Filipovići i Momići zabilježeni u SDŽO-u 1733., jedan je dio obitelji dobio posjede u Opuzenu, a živio u susjednih neretvanskim selima (prezimenima Bagalović i Momić uvjetovana su imena dvaju neretvanskih naselja), jedan dio čine došljaci iz istočne Hercegovine (Kečo i Putica iz župe Gradac kod Neuma), a najveći se dio navedenih prezimena ne spominje u kasnijim opuzenskim stanjima duša i maticama te se može pretpostaviti da njihovi nositelji nisu nikad stvarno stanovali u gradu. Godine pak 1725. u Opuzenu je posjednikom postao Ivan Marinović iz Imotskoga (Glibota 2006: 173). Obitelj je Marinović izumrla u Opuzenu nakon Drugoga svjetskog rata (Bebić 1983: 44). U zaostroškim pak maticama do 1733. bilježimo sljedeće opuzenske obitelji: Nikolić 1720. (CB: 182); Salacan, Grossi i Vlatković 1726. (CB: 38, 59, 60) te Novković 1729. (poslije Nonković; CB: 198). Godine 1726. (CB: 38, 59) spominju se kao kumovi i *Jozip Cemxik* iz Opuzena (s napomenom da je Mlečanin) te njegova supruga Kata, a 1729. krštena je Lucija, kći Matka i Mande Kopač, čija je kuma bila Ivana, žena Vule Nonković (CB: 198). Čini se da je u Opuzenu bilo i Vulića jer je ondje rođen fra Bono Vulić (umro 1738.; Bebić 1983: 53). Vulići su inače nekoć nastanjivali Borovce i Desne te Gradac u Makarskome primorju³.

Godine 1733. makarski biskup Stjepan Blašković objavljuje SDŽO⁴ (kojoj su tada, osim Opuzena i Podgradine, pripadali još i Komin i Rogotin) u kojemu je popisano stalno naseljeno stanovništvo. Prijevod je SDŽO-a objavio Josip Bebić (1983: 130–135). U Opuzenu su tada živjele sljedeće obitelji (u zagradi navodim mjesto odakle su se doselili): Ajduković (Mostar), Bakić (Jasenica), Bitunjević (Brottnjo), Bratanović (Imotski), Brečić (Jezero), Bum-

2 Špadići se inače u Osobjavi na Pelješcu spominju od 1644. (Vekarić 1996: 294)

3 Vulići se u Lapčanu (Gradcu) spominju se od 1695., a 1673. spominju se kao izbjeglice iz Primorja u Sućurju na Hvaru. Navodno su se u Lapčan doselili iz Hercegovine, a moguće je da im je i Opuzen bio jedna od međupostaja (usp. Šutić, Ujdurović i Viskić 2000: 284).

4 Neke obitelji nisu uvrštene u tablicu 1. jer se ne navode u SDŽO-u kao opuzenski stanovnici iako je iz drugih vrela razvidno da su Opuzen ipak nastanjivali.

barek (Desne), Čaranić (Gabela⁵), Čučić (Ostrovo u Hutovu blatu), Ćuk (jedna se obitelj drži starosjedilačkom, a druga potječe iz Prologa), Ćulum (Brotnjo), Dučić (Gabela), Franić (Desne), Grossi (Provincial⁶), Jaić (Gabela), Jelavić (Gabela), Jugović (Brotnjo), Jukić (Gabela), Jurković (jedna obitelj potječe iz Čapljine, druga iz Svitave), Kalauzović (Dubrovnik), Kaleminović (Split), Kalić (Dračevo), Karagić (Plina), Kežić (Jezero), Krotić (Brotnjo; od njih potječu Dodizi u Rogotinu), Lalić (starosjedilačka obitelj, nekoć muslimani), Leonac (Svitava), Lulić (Igrane), Majčica (Gradac kod Neuma), Marinović (Imotski), Markokanić (Gabela), Matošević (Baćevići), Medić (Dobranje), Momić (Momići), Nikolić (Flama⁷; Brotnjo), Novaković (Gabela), Pergighini (Mletci), Pirola (Milano), Popović (Bagalovići; izumrli su, današnji su se Popovići u Opuzenu doselili uglavnom iz Slivna, a u Podgradinu su se poslije doseljavali Popovići iz Goračića u Vidonjama), Radić (Lika), Rado (Omiš), Stipančić (Klis), Strižić (Radobolja, Mostar), Šamić (starosjedioci, nekoć muslimani), Špadić (starosjedioci), Šumanović (Zažablje), Valorza (Verona), Vanzini (Ferrara), Vejić (smatraju se starosjediocima, ali potječu iz Popova), Vlahović (Brotnjo), Vljčević (Brotnjo), Vlatković (Kitra⁸), Vukić (Jasenica), Vuković (Brotnjo, Gabela i Jasenica), Vuletić (Gabela), Zeleniković (Brista), Ziković (Veljaci), Zirović (Brotnjo) i Zonjić (Gabela). Od 58 prezimena koja se nabrajaju u tome popisu 37 (63,79 %) potječe iz govorno jedinstvenoga područja zapadne Hercegovine (uglavnom Brotnjo i Gabela), zapadnoga dijela Neretvanske krajine, Vrgorske i Imotske krajine (ti su dijelovi Dalmacije uglavnom bili naseljeni izbjeglicama iz zapadne Hercegovine) i Makarskoga primorja. Nadalje, 8 (13,79 %) obitelji potječe iz (i) jekavskoga područja istočno od Neretve (Zažablje, istočna Hercegovina i Dubrovnik), 3 (5,17 %) sa splitskoga i omiškoga područja (Split, Klis i Omiš), 5 (8,62 %) iz Italije, 1 (1,72 %) iz Like, a 4 (6,90 %) su prezimena starosjedilačka.

5 Iako biskup Blašković navodi tadašnje ime Gabele – Čitluk, odlučio sam se izrijeком napisati Gabela da ne zbunim čitatelje. Istodobno se Čitluk u Brotnju nazivao Karlovcem. Samo se ime Gabela odnosi na različite zemljopisne objekte. Srednjovjekovni se grad Gabela, tzv. trgovište Driva, nalazio na lijevoj obali rijeke Neretve, između Tersane i Višića, a današnja je Gabela zapravo naselje nastalo uz utvrdu koju su Osmanlije podigli polovicom XVII. stoljeća. U puku se često Gabelom naziva čitavo područje srednjovjekovne župe Luka koje se protezalo od Ljubuškoga do Svitave te od Počitelja do mora. Opširnije o sporenjima oko ubikacije Gabele vidjeti u Zelenika 2004.

6 Oznaka *Provincial* dometala se uz prezimena doseljenika iz naselja udaljenih od velikih središta.

7 Možda je riječ o gradiću Flammabruzzo ili Flamignano na sjevernoj obali Jadrana.

8 Možda je riječ o gradiću Chittara na sjevernoj obali Jadrana. Vjerojatno su i Nikolić i Vlatković ondje bili u vojnoj službi.

Tablica 1. Prezimana u Opuzenu prema SDŽO-u 1733.

	prezime	broj nositelja
1.	Nikolić (Brotnjo)	7
2.	Ajduković (Gabela, Mostar, Plame)	6
3.	Čučić (Ostrovo)	5
3.	Dučić (Gabela)	5
3.	Stipančić (Klis)	5
3.	Vuković (Brotnjo, Gabela, Jasenica)	5
7.	Brečić (Jezero)	4
7.	Čuk (Prolog)	4
7.	Jurković (Svitava, Čapljina)	4
7.	Krotić (Brotnjo)	4
7.	Šamić	4
12.	Čaranić (Gabela)	3
12.	Franić (Desne)	3
12.	Jelavić (Gabela)	3
12.	Markokanić (Čitluk)	3
12.	Vukić (Jasenica)	3
12.	Zonjić (Gabela)	3
18.	Bakić (Jasenica)	2
18.	Bratanović (Imotski)	2
18.	Grossi (Provincial)	2
18.	Lalić	2
18.	Leonac	2
18.	Pirola (Milanp)	2
18.	Popović (Bagalovići)	2
18.	Strižić (Radobolja)	2
18.	Vanzini (Ferrara)	2
18.	Vlahović (Brotnjo)	2
18.	Vlatković	2
18.	Vuletić (Gabela)	2
18.	Zirović (Brotnjo)	2
31.	Čulum (Brotnjo)	1
31.	Jaić (Gabela)	1
31.	Jugović (Brotnjo)	1
31.	Jukić (Gabela)	1
31.	Karagić (Plina)	1
31.	Majčica (Gradac)	1
31.	Radić (Lika)	1
31.	Špadić	1
31.	Šumanović (Zažablje)	1
31.	Valorza (Verona)	1
31.	Veić	1
31.	Vlajčević (Brotnjo)	1
31.	Zeleniković (Brista)	1

Godine 1807. objavljen je drugi SDŽO. U tablici 2. donosim popis najučestalijih opuzenskih prezimana s brojem njihovih nositelja prema SDŽO-u iz 1807. Uz prezime donosim i mjesto doseljenja ako je poznato za ona prezimana koja su se doselila nakon 1733.

Iz tablice 2. razabire se da je u tadašnje neretvansko upravno središte nastavljeno doseljavanje iz različitih krajeva. Među novim doseljenicima iz Neretvanske krajine najviše je bilo doseljenika iz Pline (doselili su se Gradci, Zmijarevići-Jakišići, Musulini, Ostojići i Sladojevići-Krstičevići), zatim iz Desana (Dragovići, Grgići-Galiovići⁹

9 Grgići iz Opuzena, a podrijetlom iz Gabele spominju se pak u Dubrovniku 1737. (Sivrić 2003: 233)

i Jelavići), Borovci (Brajkovići i Čelići), Komina (Dugandžići i Dujmovići) i Novih Sela (Mijatovići-Šiljezi i Tala-jići), a najmanje iz župe Bagalovići (Jerkovići)¹⁰. Doseљјavalo se i iz susjednih krajeva: Vrgorske krajine (Bokšići iz Zavojana, Bulozi iz Kokorića, Gašparovići iz Umčana, Kapovići iz Vrgorca, Maretići iz Stilja i Tolići iz Vrgorca), za- padne Hercegovine¹¹ (Aničići iz Tihaljine ili Gabele, Biošići iz Ljubuškoga, Markotići iz Veljaka, Novaci iz Gabele te vjerojatno Sliškovići¹²), Makarskoga primorja (iz Drašnica su se doselili Bartulovići-Popići, Jelačići i Viskovići), Pelješca (Barovići iz Boljenovića) i dubrovačkoga područja (Bazdani¹³ iz Stupe, Rajkovići¹⁴ iz Grbljave u Majko- vima te Jurjevići iz Dubrovnika). Iz Poljica su se doselili Stanići i Šinkovići, vjerojatno iz Podstrane Milići, iz Du- gopolja Rogošići, iz Novoga Sela na Braču Danijelovići-Delivani, a iz Neorića Šarići¹⁵. Najvjerojatnije su se iz Imot- skoga doselili nositelji prezimena Crnica, Forlani¹⁶ (vjerojatno Furlan), a iz imotskoga Slivna nositelji prezimena Lozinović¹⁷ (danas Lozina). Za jedan se dio Franičevića pouzdano zna da su podrijetlom s Lošinja¹⁸, ali bi matica većine koji danas nastanjuju Opuzen mogla biti u Sućurju na Hvaru.¹⁹ Nepoznato mi je podrijetlo rodova Babić Zorzić²⁰, Peršić²¹ i Tomić Pinchi²². Od 43 novih prezimena koja se nabrajaju u ovome popisu njih čak 29 (67,44 %) potječe iz govorno bliskoga ikavskoga područja zapadne Hercegovine (s tim da se poprilično se smanjilo doselja- vanje iz Gabele i Brotnja), zapadnoga dijela Neretvanske krajine (u ovome se razdoblju to se poglavito odnosi na Plinu), Vrgorske i Imotske krajine te Makarskoga primorja. Po 4 (9,30 %) su se obitelji doselile iz (i)jekavskoga područja istočno od Neretve (povećalo se doseljavanje s Pelješca i iz Dubrovačkoga primorja) te Poljica i otoka, 2 (4,65 %) iz udaljenijega dalmatinskoga zaleđa, a za nositelje 4 (9,30 %) nova prezimena nisam pouzdano utvrdio podrijetlo. Iz navedenih podataka može se zaključiti kako se nakon stabiliziranja stanja u Neretvanskoj krajini u velikoj mjeri prekinulo doseljavanje iz istočne Hercegovine²³ i Zažablja²⁴. Ujedno se smanjio prиток stanovništva iz Gabele i Brotnja, a znatno povećao (zbog toga što je Opuzen postao upravnim središtem Neretvanske krajine) broj doseljenika iz okolnih mjesta u Neretvanskoj krajini te iz srednje Dalmacije (poglavito s makarskoga područja i iz Poljica). Većina je pak talijanskih obitelji napustila Opuzen (osim Grossija) nakon ispunjene vojne obveze.

- 10 Da je možda bilo i doseljenika iz Vida, potvrđuje podatak o Pavličima koji su nastanjivali Opuzen barem od 1766. do polovice XIX. stoljeća (Bebić 1983: 46).
- 11 Da je bilo i rodova iz duvanjskoga kraja, potvrđuje prezime Zrnčić koje najvjerojatnije potječe iz Mandina Sela.
- 12 Iako su nosili nadimak Bosanac, vjerojatno je riječ o doseljenicima s mostarskoga područja.
- 13 Bazdani se u Topolome spominju od 1543., a u Stupi (kao doseljenici iz Topologa) od 1683. Nekoć se prezime pisalo i kao Bazdačić (Vekarić 1995: 62).
- 14 Rajkovići su starosjedilački rod s dubrovačkoga područja koji se spominje od 1468. (Golušić 1991: 212–213)
- 15 Uz Tomu Šarića iz Neorića spominje se i njegov pastorak Toma Maslov (Bebić 1983: 44). Rod je Maslov inače najrasprostranjeniji u omiškom zaleđu.
- 16 Nositelji prezimena Crnica i Furlan potomci su mletačkih nadarenika u Imotskome (Vrčić 2010: 93), koji su kao mletački službenici mogli pristići i u Opuzen.
- 17 Po predaji su Lozine u Imotskoj krajini iz Brotnja, pa nije isključeno ni da su se Lozinovići u Opuzen doselili izravno iz Brotnja. Na primjeru Vejića u Opuzeni i Drlja u Metkoviću razvidno je pak i da je dio imotskih rodova pristigao iz Neretvanske krajine-
- 18 Iz Lovrana se pak doselio rod Morić Crnjac koji je izumro u XIX. stoljeću.
- 19 U Makarskoj se Franičevići iz Sućurja spominju 1780. (Lahman 1964: 567), a u Imotskome se polovicom XIX. stoljeća spominju Peršići iz Splita (Vrčić 2010: 113). Za hvarske je Franičeviće moguće da su potomci Kačića Franičevića iz Gornjega Makarskog primorja.
- 20 Možda je riječ o odvjetku slivanjskih Babića, ali kako je riječ o razmjerno čestome prezimenu, ne može se to smatrati sigurnim.
- 21 Peršići iz Lovrana spominju se u Makarskoj 1765. (Lahmann 1964: 571)
- 22 Možda je riječ o dijelu roda Pinčević koji je nastanjivao istočni dio Pelješca i Potomje.
- 23 Da je bilo povremenih doseljavanje iz tih krajeva, potvrđuje rod Gnјatić koji se doselio u Opuzen iz Stoca u XIX. stoljeću.
- 24 Da se još koncem XVIII. stoljeća u Opuzenu razmjerno često doseljavalo iz Zažablja, potvrđuju nositelji prezimena Šagarelo i Žuvelek koji su donedavna nastanjivali Opuzen i Podgradinu te pripadnici rodova Galov, Obrvan i Vidojević (stariji lik prezimena Vidović) koji se spominju u popisu krizmanika 1779.

Tablica 2. Prezimana u Opuzenu prema Stanju duša župe Opuzen 1807.

	prezime	broj nositelja
1.	Rado (Omiš)	20
2.	Zonjić	15
3.	Grossi	12
4.	Galiotović-Grgić (Desne)	11
4.	Dugandžić (Komin)	10
4.	Dujmović (Komin)	10
4.	Marinović (Imotski)	10
5.	Tolić (Vrgorac)	9
5.	Zvirović	9
7.	Aničić (zapadna Hercegovina)	8
7.	Bartulović-Popić (Drašnice)	8
7.	Bulog (Kokorići)	8
7.	Forlani	8
7.	Vuletić	8
12.	Barović (Boljenovići)	7
12.	Bazdan (Dubrovačko primorje)	7
12.	Musulini (Brista)	7
12.	Šinković (Poljica)	7
16.	Crnica (Imotski)	6
16.	Điković (Dubrovačko primorje)	6
16.	Jelavić (Desne)	6
16.	Markotić (Veljaci)	6
16.	Vlahović	6
16.	Vlatković	6
17.	Babić-Zorzić	5
17.	Brečić-Oman	5
17.	Mijatović-Šiljeg (Nova Sela)	5
17.	Milić (Peguntio)	5
17.	Morić-Crnjac (Lovran)	5
17.	Peršić	5
17.	Stanić (Poljica)	5
17.	Šarić (Neorić)	5
17.	Visković (Drašnice)	5
26.	Jerković (Bagalovići)	4
26.	Nikolić-Flame	4
26.	Nonković (Broćanac)	4
26.	Rajković (Dubrovačko primorje)	4
26.	Stipančić	4
26.	Tomić drukčije Pinchi	4
26.	Vitanović (Biograd)	4
26.	Zmijarević-Jakišić (danas samo Jakišić; Plina)	4
34.	Ajduk	3
34.	Bakić	3
34.	Biošić (Ljubuški)	3
34.	Danijelović-Delivan (Brač)	3
34.	Jurjević (Dubrovnik)	3
34.	Lozinović (danas Lozina)	3
34.	Novak (Gabela)	3
34.	Rogošić (Dugopolje)	3
34.	Sladojević-Krstičević (Plina)	3
34.	Talajić (Nova Sela)	3

25 Naknadno se se Vitanovići doseljavali i iz Metkovića otkud su pristigli najvjerojatnije iz Makarske u kojoj se spominju od 1802. (Lahman 1964: 573)

44.	Franičević (Hvar, Lošinj)	2
44.	Ostojić (Plina)	2
44.	Slišković (Hercegovina)	2

Izvor su mi podataka za brojnost pojedinih prezimena 1948. i 2001. *Leksik prezimena SR Hrvatske i Hrvatski prezimenik* (vidi u literaturi). S obzirom na to da se stanovništvo Opuzena (u koje je uključeno i Trnovo) 1948. – 2001. udvostručilo, zanimljivo je uočiti promjene koje su se u tome razdoblju dogodile. U tablicama 3. i 4. donosim popis najučestalijih opuzenskih prezimena s brojem njihovih nositelja načinjene na temelju podataka iz navedenih dvaju izvora. Uz prezime donosim i mjesto doseljenja za ona prezimena koja su se doselila nakon 1807.

Tablica 3. Najbrojnija prezimena u Opuzenu 1948.

	prezime	1948.	2001.	promjena
1.	Dujmović	80	54	- 26
2.	Popović (Slivno)	45	109	+ 64
3.	Dropulić	42	35 + 2 = 37 ²⁶	- 5
3.	Popić	42	63	+ 21
5.	Zonjić	41	64	+ 23
6.	Ajduk	29	18	- 11
6.	Kapović	29	38	+ 9
8.	Šimović (Veljaci, Čerin)	28	28	0
9.	Gnječ (Krvavac, Pasičina)	27	10	- 17
10.	Ključec (Slivno)	22	25	+ 3
10.	Mihaljević (Dusina)	22	29	+ 7
12.	Grossi	21	15	- 6
13.	Brajković	19	1	- 18
13.	Filipović	19	20	+ 1
13.	Sršen (Trn, Blace)	19	35	+ 16
13.	Vidović (Vrgorac)	19	12	- 7
17.	Lozina	17	21	+ 4
17.	Rado	17	7	- 10
17.	Salacan	17	56	+ 39
20.	Delija (Slivno)	16	14	- 2
20.	Juračić (Podgradina)	16	32	+ 16
20.	Milić (Brela)	16	10	- 6
20.	Perojević (Trogir)	16	14	- 2
24.	Nikolić	15	27	+ 12
24.	Stanić (Poljica)	15	14	- 1
24.	Vukosav (Dusina)	15	0	- 15
27.	Franičević (vjerojatno Hvar)	14	24	+ 10
27.	Gašparović	14	3	- 11
27.	Mušan	14	28	+ 14
27.	Topić (Vinjani)	14	15	+ 1
31.	Bjeliš (Slivno)	12	104	+ 92
32.	Franić (Desne)	11	19	+ 8
32.	Krmek (Drijen)	11	19	+ 8
32.	Papić (Crkvice kod Neuma)	11	0	- 11
32.	Radić (Slivno, Struge)	11	7	- 4
32.	Vlatković	11	2	- 9
37.	Šamić	10	9	- 1
37.	Vukasović (Gradac kod Neuma)	10	9	- 1
37.	Vuletić	10	9	- 1
40.	Aničić (vjerojatno Gabela)	9	13	+ 4
40.	Beidenegl (Beč)	9	6	- 3
40.	Ivanišević (Metković)	9	0	- 9

26 Po popisu iz 2001. uz 35 Dropulića zabilježena su i 2 Dropuljića.

40.	Kiridžija (Slivno)	0 + 9 = 9	14 + 5 = 19 ²⁷	+ 10
40.	Ružičanin (Dusina)	9	5	- 4
45.	Butigan (Slivno, Prapatnica)	8	53	+ 45
45.	Rajković (Majkovi)	8	13	+ 5
47.	Deak (Slivno)	7	8	+ 1
47.	Jakišić	7	8	+ 1
47.	Kudin (Osobjava ²⁸)	7	6	- 1
47.	Mustapić (Slivno)	7	14	+ 7
47.	Odak (Slivno)	7	52	+ 45
47.	Parmać (Plina)	7	3	- 4
47.	Stipančić	7	1	- 6

Najbrojnije je prezime po popisu iz 1948. bilo Dujmović s 80 nositelja (svaki se 15. Opuzenac prezivao Dujmović), a u skupinu izrazito brojnih pripadaju još Popović (svaki se 26. Opuzenac prezivao Popović), Dropulić, Popić i Zonjić (svaki se 28. Opuzenac prezivao Dropulić, Popić i Zonjić), među kojima je samo prezime Zonjić starosjedilačko. Među 10 su najbrojnih prezimena 3 starosjedilačka (Ajduk, Grossi²⁹ i Zonjić), 3 potječu iz Vrgorske krajine (Dropulić, Kapović i Mihaljević), 2 iz Slivna (Ključ i Popović) te po 1 iz Makarskoga primorja (Popić, nekoć Bartulović³⁰) i zapadnoga dijela Neretvanske krajine (Gnječ). Dujmovići su pak u Opuzen pristigli iz Gabele i iz Komina (u koji su također pristigli, kao i u Gabelu, iz Buhova u Brotnju). Od novih je rodova koji su se nastanili u Opuzenu najviše slivanjskih (Bjeliši, Deaci, Kiridžije, Mustapići, Sršeni³¹, dio Radića, Odaci sa Zavale koji su se pridružili Odacima koji su se u Opuzenu nastanili izravno s Trebinje u Popovu te Popovići koji su nadomjestili izumrle Popoviće iz Bagalovića) te onih koji su se doselili unutarnjim migracijama unutar opuzenske župe (Brajkovići, Gašparovići, Dropulići, Kapovići i Popići popisani su 1948. unutar naselja Opuzen, a 1807. bili su popisani unutar Trnova; dio se pak Juračića, Mušana i Salacana preselio iz Podgradine u Opuzen). Iz sela su se na desnoj obali Neretve u Metković doselili Franići, Parmaći i Nikolići (koji su se pridružili Nikolićima koji se spominju od 1733.), a iz Metkovića Ivaniševići. Iz istočne su se Hercegovine doselili Krmeci, Papići i Vukasovići, a iz zapadne Aničići i Šimovići te dio Radića. Mihaljevići, Ružičani i Vukosavi pristigli su iz Vrgorske krajine, a Topići iz Imotske krajine. Kudini su se pak doselili s Pelješca, a Beidenegli³² iz Austrije.

Do 1948. u Opuzen su se s više strana doselili Butigani (iz Slivna i iz Prapatnice, istočnohercegovačkog sela između Hutova i Gradca odakle su se Butigani³³ doselili i na Slivno), Radići (iz Slivna i iz Struga; inače je prapoštojina i jednih i drugih Radića u Popovu, a jedna je obitelj Radića u Opuzen i pristigla iz Gajica kod Ravnoga). Općenito se u Opuzen 1807. – 1948. najčešće doseljavalo iz Slivna (9 novih rodova). Po tri su se pak roda u Opuzen doselila iz Podgradine te iz neretvanskih sela na desnoj obali rijeke Neretve. Iz Vrgorske su se krajine doselila 4 roda, iz zapadne i istočne Hercegovine po 3 roda, a po jedan iz Imotske krajine, Makarskoga primorja, Metkovića, Pelješca te iz Austrije. Od 31 novoga roda 13 (41,94 %) potječe iz govorno bliskoga ikavskoga područja zapadne Hercegovine, zapadnoga dijela Neretvanske (poglavito iz Pline), Vrgorske i Imotske krajine te Makarskoga primorja³⁴ kojima možemo pridružiti jedan doseljeni rod iz štokavsko-ikavskoga dijela Pelješca. Doseljenici su s ije-

27 Po popisu iz 1948. zabilježeni su isključivo kao Kiridije, a 2001. bilo je 14 Kiridžija i 5 Kiridija.

28 Iz Osobjave se u Opuzen doselio i rod Foškulo.

29 Zbog toga što je prezime iznimno rijetko u Hrvatskoj (godine 2011. popisana su tek 22 Grossija u Hrvatskoj; izvan Neretvanske krajine bio ih je tek u Istri i Hrvatskome primorju) navodim i podatak da se 1817. spominje u Makarskoj (Lahman 1964: 568) kao doseljenici iz Narone (vjerojatno se misli na Opuzen), a 1895. trgovac se Ante Grossi s obitelji iz Opuzena preselio u Gradac u Makarskome primorju (Šutić, Ujdurović i Viskić 2000: 263).

30 Zanimljivo je da su Bartulovići iz Velje Međe u Popovu (gdje se spominju od 1711.) nosili nadimak Popić (Kriste 1999: 130).

31 Raslojavanjem je roda Sršen nastalo pak prezime Mađor.

32 Iz Slovenije su se pak (točnije iz Veržeja kod Ptuja) 1920-ih godina doselili Pečići.

33 Od Butigana iz Dobrova kod Gradca potječu i vidonjski Čerleci.

34 Iz Makarske se u drugoj polovici XIX. stoljeća doselila obitelj Andrije Sušana, prvoga svjetioničara na Ušću (Bebić 1983: 49), koja se naknadno preselila u Opuzen. Vjerojatno je riječ o unuku Andrije Sušnja koji se iz Hrvatskoga primorja preselio u Makarsku u kojoj se spominje 1802. pod prezimenom Sušan (Ujdurović 2002: 158).

kavskoga područja prvi put premašili ikavske doseljenike ponajprije zbog doseljavanja iz slivanjskih zaselaka te se s toga područja doselilo 14 (45,16 %) rodova. Jedan se pak rod (3,23 %) doselio iz Austrije. Kako se gradinski mjesni govor pod opuzenskim utjecajem u posljednjih stotinjak godina postupno ikavizirao, stupanj je ikaviziranosti gradinskih doseljenika u Opuzenu (riječ je o nositeljima triju prezimena ili 9,68 %) ovisan o razdoblju doseljenja te čak i za nositelje istih prezimena može biti drukčiji³⁵.

Općenito je doseljavanje iz Vrgorske i Imotske krajine, sela na desnoj obali Neretve (osim Komina koji je dugo crkveno pripadao opuzenskoj župi) te udaljenijih mjesta u Dalmaciji uglavnom vezano za razdoblje do 1854. u kojemu je Opuzen bio glavnim neretvanskim upravnim središtem. Iz Slivna se pak i Komina te zapadne Hercegovine u Opuzen neprestance doseljava od početka XVIII. stoljeća, a pojačano nakon Drugoga svjetskog rata. Doseljavanje je i iz istočne Hercegovine izravno u Trnovo i Opuzen bilo često početkom XVIII. stoljeća. Potom je bilo gotovo posve prekinuto sve do Hercegovačkoga ustanka (1875. – 1878.). Ribarske su i trgovačke veze u Opuzen dovodile Pelješčane, stanovnike Makarskoga primorja, ali i udaljenijih priobalnih krajeva. Nakon 1945. (a poglavito 1960-ih i 1970-ih) migracije su unutar župe Opuzen (ponajprije iz Podgradine u Opuzen) poprimile znatne razmjere.

Tablica 4. Najbrojnija prezimena u Opuzenu 2001.

	prezime	2001.	1948.	promjena
1.	Popović	109	45	+ 64
2.	Bjeliš	104	12	+ 82
3.	Mataga	79	5	+ 74
4.	Čović (Slivno)	75	0	+ 75
5.	Zonjić	64	41	+ 23
6.	Popić	63	42	+ 21
7.	Tutavac (Slivno)	62	0	+ 62
8.	Prović (Slivno)	57	0	+ 57
9.	Salacan	56	17	+ 39
10.	Dujmović	54	80	- 26
11.	Butigan	53	8	+ 45
12.	Odak	52	7	+ 45
13.	Kapović	38	29	+ 9
14.	Dropulić	35 + 2 ³⁶ = 37	40 + 2 = 42	- 5
15.	Sršen	35	19	+ 16
16.	Juračić	32	16	+ 16
17.	Soče (Vidonje)	31	0	+ 31
17.	Šešelj (Podgradina)	31	4	+ 27
19.	Mihaljević	29	22	+ 7
20.	Mušan	28	14	+ 14
20.	Šimović	28	28	0
22.	Nikolić	27	15	+ 12
23.	Čulić (Slivno)	26	0	+ 26
24.	Dragobratović (Slivno)	25	0	+ 25
24.	Ključec	25	22	+ 3
26.	Franičević	24	14	+ 10

35 O stupnju ikaviziranosti Gradinjara oni sami i njihovi susjedi imaju posve različite poglede. Gradinjari drže da oduvijek govore ikavskim govorom, a Zažapci i Slivanjci napominju kako je gradinski mjesni govor blizak njihovim mjesnim govorima. Na temelju zvučnih zapisa prije Drugoga svjetskog rata razvidno je kako je tada u Podgradini prevladavao jekavski odraz *jata* te promjena *-l* u *-o* (govorilo se *došo*, *pošo*; takav je izgovor, što je zanimljivo, prevladavao i u Vidu te Kominu). Da postupak ikavizacije u Podgradini završen (iako je pri kraju), pokazuju i suvremena istraživanja u kojima su jekavski odrazi i dalje potvrđeni (usp. Vukša Nahod 2015: 402–403), a *-o* je pak zamijenjeno s *-a* (*doša*, *poša*; usp. Vukša-Nahod 2015: 402–403, 409–410). Nadalje, oprjeka slivenika također je novija pojava jer znatan dio (poglavito starijih) Gradinjara razlikuje *č* i *ć* te *dž* i *đ*. Posredan su dokaz tomu i rješenja u Tutavčevu ikavskom pravopisu u kojima ima određenih neočekivanih jekavizama.

36 Po popisu iz 2001. zabilježeno je 35 Dropulića i 2 Dropuljića, a 1948. 40 Dropulića i 2 Dropuljića

27.	Lozina	21	17	+ 4
28.	Filipović	20	19	+ 1
28.	Glasović (Metković)	20	4	+ 16
30.	Franić	19	11	+ 8
30.	Kiridžija	14 + 5 = 19	0 + 9 = 9	+ 10
30.	Krmek	19	11	+ 8
33.	Ajduk	18	29	- 11
33.	Marić (Hrasno)	18	0	+ 18
35.	Curić (Slivno)	17	0	+ 17
35.	Tošić (Ladište, Podgradina, Vidonje)	17	0	+ 17
35.	Utovac (Slivno)	17	4	+ 13
38.	Jurković (Brštanica)	16	0	+ 16
38.	Raić (Hercegovačka Brestica, Višići)	10 + 1 + 3 + 2 ⁶	0	+ 16
38.	Šiljeg	16	4	+ 12
41.	Grossi	15	21	- 6
41.	Knežević (Tasovčići, Rečice)	15	0	+ 15
41.	Mijoč (Vidonje)	15	0	+ 15
41.	Musulini	15	1	+ 14
41.	Rešetina (Podgradina)	15	0	+ 15
41.	Topić	15	14	+ 1
47.	Babić (Klanjec, Slivno, Gradac kod Neuma)	14	6	+ 8
47.	Delija	14	16	- 2
47.	Jurinović (Osobjava)	14	4	+ 10
47.	Lovrić (Miljevci, Duži)	14	0	+ 14
47.	Marković (Prenj)	14	0	+ 14
47.	Mustapić	14	7	+ 7
47.	Perojević	14	16	- 2
47.	Stanić	14	15	- 1
55.	Aničić	13	9	+ 4
55.	Ereš (Vid)	13	5	+ 8
55.	Glaviškić (Travnik)	13	0	+13
55.	Rajković	13	8	+ 5
59.	Barbir (Draževitići)	12	3	+ 9
59.	Vidović (Vidonje)	12	19	- 7
59.	Vištica (Slivno)	12	0	+ 12
62.	Bačić (Drniš)	11	0	+ 11
62.	Dugandžić (Komin)	11	2	+ 9
62.	Grljušić (Vrgorac)	11	0	+ 11
65.	Barišić (Vidonje)	10	0	+ 10
65.	Crnčević (Vidonje)	10	0	+ 10
65.	Džeba (Metković)	10	0	+ 10
65.	Gnječ	10	27	- 17
65.	Herceg (Potprolog)	10	0	+ 10
65.	Marušić (Prud)	10	0	+ 10
65.	Milić	10	16	- 6
65.	Pehar (Raška Gora)	10	0	+ 10

U popisu najučestalijih prezimena iz 2001. čak je 26 prezimena koja 1948. nisu imala ni jednoga nositelja, a među deset su najučestalijih prezimena tri iz te skupine (Čović, Prović i Tutavac). Od prezimena koja su 1948. bila među deset najučestalijih četiri su to ostala i 2001., s tim da je prezime Popović s 2. skočilo na 1. mjesto, Zonjići su zadržali 5. mjesto, prezime je Popić palo s 3. na 6. mjesto, a Dujmović s 1. na 10. Samo je rod Popović povećao i postotni udio u opuzenskome stanovništvu (1948. svaki je 26. Opuzenac nosio prezime Popović, a 2001. svaki 25.), rodovi su Zonjić i Popić povećali broj pripadnika, no postotni im je udio u opuzenskome stanovništvu pao

37 Zabilježeno je 10 Raiča, 1 Raić, 3 Rajiča i 2 Rajića.

(1948. svaki se 28. Opuzen prezivao Zonjić ili Popić, a 2001. svaki je 43. Opuzenac nosio jedno od tih dvaju prezimena). Broj je pak Dujmovića znatno opao te se 2001. svaki 51. Opuzenac prezivao Dujmović (2001. svaki 15.). Svih ostalih sedam rodova koji su 1948. bili među najučestalijima bilježe pad u udjelu opuzenskog stanovništva, s tim da su prezimena Kapović, Ključić i Mihajević neznatno povećala broj svojih nositelja, broj je Šimovića ostao isti, broj Ajduka i Dropulića nešto je manji nego 1948., a broj se Gnječa prepолоvio (na popisu su najučestalijih prezimena s 9. pali na 65. mjesto). Od 1948. do 2001. izumrli su Ivaniševići, Papići i Vukosavi, a pred izumiranjem su Brajkovići, Gašparovići, Parmaći, Stipančići i Vlatkovići. Godine 2001. u Opuzenu su, uz već spomenuta četiri prezimena koja su među deset najučestalijih ostala od 1948. te tri koja 1948. nisu imala ni jednoga nositelja, najbrojniji Popovići, Bjeliši (svaki je 26. Opuzenac 2001. nosio prezime Bjeliš, a 1948. svaki 98.), Matage (svaki je 35. Opuzenac 2001. nosio prezime Mataga, a 1948. svaki 233.) i Salacani. Svako je od tih prezimena povećalo postotni udio svojih nositelja, a samo su rodovi Salacan i Bjeliš među njima imala više od deset pripadnika 1948. Svih šest novih prezimena na popisu najučestalijih podrijetlom je sa slivanjskoga područja i Podgradine kao i otprije doseljeni Popovići, a na popisu je deset najučestalijih opuzenskih prezimena ostala samo jedno starosjedilačko (Zonjić).

I sastav se doseljenika u Opuzen izrazito promijenio. S više su se strana doseljavali Babići (Slivno, Hrvatsko zagorje i istočna Hercegovina), Kneževići (Tasovčići i Rečice³⁸) i Lovrići (Dalmatinska zagora i istočna Hercegovina), a iz Zažablja su se doselili Barišići, Crnčevići, Mijoči, Soče, Vidovići i dio Tošića (dio ih se, koji su također daljim podrijetlom iz Zažablja, doselio iz Lađišta i Podgradine). U Opuzen se i dalje ponajviše doseljuju Slivanjci (dio Babića, Curići, Čulići, Dragobratovići i Provići te dio Tošića, Utovaca i Vištica) i Gradinjari (Matage, Rešetine, Šešelji i Šiljezi te dio Tošića, Tutavaca, Utovaca i Vištica), a znatno je povećano useljavanje iz istočne Hercegovine (Jurkovići, Kneževići, Marići, Marković, Raići te dio Lovrića). Po tri su se roda doselila s desne obale rijeke Neretve (Ereš, Dugandžić i Marušić) i iz Vrgorske krajine (Barbiri, Grljušići i Hercezi), po 2 su se roda doselila iz Metkovića³⁹ (Glasovići⁴⁰ i Džebe), Drniške krajine (Bačići i dio Lovrića) te po jedan iz zapadne Hercegovine (Pehari), Pelješca (Jurinovići) i Bosne (Glaviškići). Od 46 novih rodova tek 8 (17,39 %) potječe iz govorno bliskoga područja zapadne Hercegovine, zapadnoga dijela Neretvanske doline i Vrgorske krajine te zapadnoga dijela Pelješca (doseljavanje je iz Imotske krajine i Makarskoga primorja⁴¹ u većim razmjerima prestalo). Udio se doseljenika s ijekavskoga područja dodatno povećao ne samo zbog doseljavanja iz slivanjskih zaselaka, nego i zbog novoga većeg vala doseljavanja iz Zažablja i istočne Hercegovine⁴² te su se s toga područja doselila 24 (52,17 %) roda. Iz Podgradine su pristigli pripadnici čak 8 (17,39 %) rodova, a iz Metkovića, u kojemu je kao i u Podgradini došlo do ikavsko-ijekavskoga prožimanja, 2 (4,35 %) roda. Dva su roda (4,35 %) pristigla iz Drniške krajine, a po jedan se rod (2,17 %) doselio iz Bosne i iz Hrvatskoga zagorja.

Na doseljavanje je iz neretvanskih sela, Vrgorske krajine i bližih hercegovačkih krajeva jamačno ponajviše utjecalo postojanje PIK-a „Neretve“. Drugi je svjetski rat i poratni teror nad istočnohercegovačkim Hrvatima povećao doseljavanje toga stanovništva koje je dodatno osnaženo strahotama Domovinskoga rata (1991. – 1995.). U Opuzen su se u većoj mjeri prestali doseljavati rodovi iz dalmatinskoga priobalja i Imotske krajine, ali je zato na popis čestih opuzenskih prezimena došlo jedno bosansko. Iako je udio novih doseljenika u Opuzenu znatan, ipak je neusporedivo manji nego u Metkoviću. Uostalom, broj se stanovnika Metkovića 1948. – 2001. učtverostručio, u Metković se slijeva stanovništvo iz čitave Neretvanske doline (poglavito njezina sjeverozapadnoga dijela i Zažablja) i glavno je mjesto useljavanja stanovnika susjednih hercegovačkih općina Ljubuški, Čapljina, Stolac i Neum, dok se broj Opuzenaca u istome razdoblju udvostručio (s tim da je 1991. – 2011. broj stanovnika neznatno pao),

38 Riječ je o dijelu Domanovića, ali i starijemu imenu istoga sela.

39 Iz Metkovića su se u drugoj polovici XX. stoljeća doselili Bonačići. U Metković se pak pred Prvi svjetski rat doselio Ante Bonačić iz Milne.

40 Rod Glasović spominje se u Makarskoj 1719. (Lahman 1964: 567) Po predaji su Glasovići u Metković pristigli iz Sućurja na Hvaru.

41 Iz Makarske se 1957. u Opuzen doselila obitelj Ožić daljim podrijetlom iz Rašćana.

42 Iz Dubrava se kod Stoca 1970-ih godina doselila obitelj Proleta.

u grad se od Neretvana useljavaju u znatnoj mjeri samo Gradinjari, Slivanjci i donekle (uglavnom 1960-ih i 1970-ih godina) Zažapci, tradicionalno je doseljavanje iz priobalja gotovo prekinuto, a iz Vrgorske krajine smanjeno. Useljavanje je pak iz Hercegovine neusporedivo slabije od onoga u Metkoviću iako je u porastu od početka Domovinskoga rata. U Opuzenu nema ni jednoga brojnijega pravoslavnog roda dok je u Metkoviću udio pravoslavaca pred Domovinski rat iznosio gotovo 5 %.

Od 1733. danas su u Opuzenu neprekinuto živjeli nositelji prezimena Ajduk, Filipović, Grossi, Rado, Stipančić, Šamić (prije Šamija), Vlahović, Vlatković, Vuletić i Zonjić. Po SDŽO-u iz 1807. (ako Opuzenu pribrojimo Trnovo koje se danas smatra dijelom službenoga naselja Opuzen) živjelo je u Opuzenu 59 nositelja navedenih prezimena (u Opuzenu je živjelo 330, a u Trnovu 56 stanovnika) koji su činili 15,28 % stanovništva. Godine 1948. u Opuzenu su živjela 154 pripadnika navedenih rodova (činili su 13,22 % stanovništva). Godine 2001. broj se pripadnika tih rodova smanjio na 134, a njihov je postotni udio smanjen za gotovo dvije trećine (pao je na 4,91 %). U izračun nisam uključio nositelje prezimena Vlahović, Vlatković i Vuletić jer njih danas, uz starosjedioce, nose i doseljenici iz Komina (Vlahović i Vlatković) odnosno Pećine u Popovu (Vuletić). U međuvremenu su se u Opuzen doselili i drugi rodovi čiji pripadnici nose ista prezimena koja su nosili starosjedioci, dok su starosjedioci koji su nosili ta prezimena izumrli.

U ovome je dijelu rada obrađeno podrijetlo 191 opuzenskoga roda (među njih sam ubrojio i rodove popisane 1807. unutar tada samostalnoga naselja Trnovo). S dijalektološko i zemljopisno bliskoga ikavskog područja u Opuzen su se doselila 102 (53,40 %) roda koja spominjem u ovome radu, od čega 37 (19,37 %) iz zapadne Hercegovine (isprva isključivo iz Brotnja i Gabele; većina se tih rodova doselila do sredine XVIII. stoljeća), 33 (17,28 %) iz zapadnoga dijela Neretvanske krajine (ponajviše koncem XVIII. i u prvoj polovici XIX. stoljeća kad je Opuzen bio istinskim neretvanskim središtem), 17 (8,90 %) iz Vrgorske krajine (uglavnom u XIX. stoljeću i u prvoj polovici XX. stoljeća), 7 (3,66 %) iz Makarskoga primorja (najviše u prvoj polovici XIX. stoljeća) te 6 (3,14 %) iz Imotske krajine (uglavnom do početka XIX. stoljeća). Iz dijalektološko i zemljopisno bliskoga (i)jekavskog područja istočno od Neretve doselilo se čak 49 (25,65 %) rodova, od čega najviše iz susjednoga Slivna, čak 17 (8,90 %) rodova (većinom su se doselili u XX. stoljeću), 11 (5,76 %) iz istočne Hercegovine (iz koje izuzimam hercegovački dio Zažablja; većinom su se doselili u XVIII. stoljeću, a ponovno su se počeli znatnije doseljavati u posljednjoj četvrtini XX. stoljeća), 16 (8,38 %) iz Zažablja i Metkovića (osobito često u drugoj polovici XX. stoljeća, a gotovo nikako u XIX. stoljeću) i 5 (2,61 %) s dubrovačkoga područja (uključujući i istočni dio Pelješca; doseljavanje se znatno prorijedilo u XX. stoljeću). Migracijama se unutar župe (iz Podgradine) doselilo 11 (5,76 %) rodova. Iz udaljenijega dalmatinskog priobalja i s otoka doselilo se 7 (3,66 %) rodova (njihovo je dotjecanje izrazito smanjeno u XX. stoljeću), a iz dalje dalmatinske unutrašnjosti 5 (2,61 %) rodova (najmanje početkom XX. stoljeća). Iz Like, Bosne i sjeverne Hrvatske doselio se po jedan (0,52 %) rod. Iz Italije se doselilo 5 (2,61 %) rodova (svi u XVIII. stoljeću), a iz Austrije tek jedan (0,52 %) koncem XIX. stoljeća. Četiri se roda (2,09 %) smatraju starosjedilačkima (iako većini podrijetlo možemo tražiti u zapadnoj ili istočnoj Hercegovini), a za 4 (2,09 %) podrijetlo nisam mogao utvrditi.

Tablica 5. Najbrojnija prezimena u župi Opuzen 1733. – 2001.

prezime po brojnosti	1733.	1807.	1948.	2001.
1.	Nikolić (7)	Rado (20)	Dujmović (80)	Popović (109)
2.	Ajduković (6)	Zonjić (15)	Popović (45)	Bjeliš (104)
3.	Čučić, Dučić, Stipančić, Vuković (5)	Grossi (12)	Dropulić, Popić (42)	Mataga (79)
4.		Galiotović-Grgić (11)		Čović (75)
5.		Dugandžić, Dujmović, Marinović (10)	Zonjić (41)	Zonjić (64)
6.			Ajduk, Kapović (29)	Popić (63)
7.	Brečić, Čuk, Jurković, Krotić, Šamić (4)			Tutavac (62)
8.		Aničić, Bartulović-Popić, Bulog, Vuletić (8)	Šimović (28)	Prović (57)
9.			Gnječ (27)	Salacan (56)
10.			Ključec, Mihaljević (22)	Dujmović (54)

Iz tablice 5. najrazvidnije su promjene u opuzenskom prezimskom fondu. Nijedno prezime, naime, nije zabilježeno među deset najbrojnijih tijekom svih četiriju popisa. Godine 1807., 1948. i 2001. među najbrojnijim su se opuzenskim prezimenima našli Dujmovići i Zonjići, a tijekom dvaju popisa među najbrojnijim su prezimenima bili Ajduci (1733. i 2001.) i Popovići (1948. i 2001.).

2.2. Trnovo

Trnovo je s Podgradinom po SDŽO-u iz 1733. imalo oko 90 stanovnika, a po SDŽO-u iz 1807. ondje je živjelo 56 stanovnika. U službenim je popisima izdvojeno iz Opuzena 1880. (tada je imalo 99 stanovnika) te se uglavnom kao samostalno naselje popisivalo do 1971. Rast je stanovništva bio umjeren do 1961. (1910. u Trnovu je živjelo 208 stanovnika, 1948. broj je stanovnika narastao na 272, a 1961. na 405), a 1961. – 1971. broj se stanovnika Trnova više nego udvostručio (s 405 povećao se na 845). Od popisa iz 1981. Trnovo se ponovno popisuje unutar službenoga naselja Opuzen.

U Trnovu i Podgradini (koja se tada držala dijelom Trnova) po SDŽO-u su iz 1733. živjele sljedeće obitelji: Abramović (Svitava), Bokanović (nekoć pravoslavac), Ćesić (Brotnjo), Đuđa (Gabela), Filipović (Gabela), Grgurović (Hutovo), Jelavić (Jelavići kod Vrgorca), Jelinić (Vionica kod Čitluka), Juričević (Gabela), Kavalinović (Knin), Kličić (Popovo), Matošević (Gabela), Muzorović (Gabela), Odak (Trebimlja), Pavlović (Popovo), Perić (Gabela; od njih potječu Matage), Petrović (Svitava), Salacanović (Dračevo, Vidonje), Tutavac (Brotnjo), Vlašić (Dubrovnik), Vrnjasović⁴³ (Metković) i Vukotić (Hutovo). Od 22 rodova koje se spominju u popisu čak ih je 11 (50,00 %) iz ijekavskoga područja (uglavnom Popovo i Zažablje, zatim Metković i Dubrovnik, a Bokanovići su, iako se navode kao starosjedoci, najvjerojatnije također podrijetlom iz istočne Hercegovine), 10 (45,45 %) iz za-

43 Vjerojatno je riječ o starijemu liku prezimena Brnas jer se 1704. kao mletački nadarenik u Metkoviću spominje Stojan Brnasović (Glibota 2006: 130). Brnasi su se iz Metkovića osim u Opuzen preselili i u Vid. Ondje drže da su rodom iz Rame (D. Vidović 2008: 152). Prezime je pak *Vrnjas* (nekoć zapisano i kao *Vrnjasović*) potvrđeno na Pelješcu od 1644., i to u Osobjavi (Vekarić 1996: 363).

padne Hercegovine (uglavnom iz Gabele i Brotnja) i Vrgorske krajine te 1 (4,55 %) iz Knina. Udio je doseljenika u Trnovo i Podgradinu iz ijekavskoga područja četiri puta veći nego u Opuzen, a doseljenika iz Italije te iz srednje Dalmacije ondje nije bilo.

Tablica 6. Prezimana u Trnovo po SDŽO-u iz 1733.

	prezime	broj nositelja
1.	Abramović (Svitava)	4
1.	Vrnjasović (Metković)	4
1.	Petrović (Svitava)	4
4.	Jelinić (Vionica)	3
4.	Salacan (Doljani)	3
4.	Tutavac (Brotnjo)	3
4.	Vukotić (Hutovo)	3
4.	Bokanović	2
9.	Česić (Brotnjo)	2
9.	Filipović (Gabela)	2
9.	Grgurović (Hutovo)	2
9.	Kavalinović (Knin)	2
9.	Muzurović (Gabela)	2
9.	Odak (Trebimlja u Popovu)	2
9.	Perić (danas Mataga; Gabela)	2
16.	Đuđa (Gabela)	1
16.	Juričević (Gabela)	1
16.	Kličić (Popovo)	1
16.	Vlašić (Dubrovnik)	1

Iz SDŽO-a sastavljenoga 1807. razvidno je kako su doseljenici u Trnovo pristigli iz sela u zapadnome dijelu Neretvanske krajine (iz Borovaca Brajkovići i Čelići, s Rujnice Dragojevići, a iz Pline Gradci), Vrgorske krajine (Kapovići iz Vrgorca te Bokšići od Vrgorca i Maretići iz Stilja) i Makarskoga primorja (Jelačići iz Gradca i Bartulovići-Popići iz Drašnica), dakle odreda s ikavskoga područja. Doseljavanje je stanovništva iz Gabele, Zažablja i istočne Hercegovine u Trnovo potpuno je prekinuto.⁴⁴

Tablica 7. Prezimana u Trnovu po SDŽO-u iz 1807.

	prezime	broj nositelja
1.	Gradac (Plina)	9
2.	Jelačić (Gradac)	6
3.	Bartulović-Popić (danas Popić; Drašnice)	5
3.	Brajković (Borovci)	5
3..	Čelić (Borovci)	5
6.	Filipović	5
6.	Dragojević (danas Dragović; Rujnica)	4
6.	Gašparović (Umčani)	4
6.	Maretić (Stilja)	4
10.	Bokšić (od Vrgorca)	3
10.	Kapović (Vrgorac)	3
10.	Musulini (Brista)	3

⁴⁴ U XIX. stoljeću u Trnovo se doselila, primjerice, i obitelj Kurt iz Desana.

2.3. Podgradina⁴⁵

Broj je stanovnika u Podgradini neprestano rastao od 1807. (kad je Podgradina prvi put popisana kao samostalno naselje unutar opuzenske župe) kad su ondje živjela 82 stanovnika. Prvi službeni popis tijekom kojega je Podgradina izdvojena iz službenoga naselja Slivno Ravno i popisana kao samostalno naselje jest onaj iz 1880. Tada je Podgradina imala 251 stanovnika, do 1961., tada je Podgradina imala najviše stanovnika – 798. Nakon dvadesetogodišnjega blagog pada pučanstva do razdoblja Domovinskoga rata, broj je stanovnika počeo znatnije opadati te su 1991. u Podgradini živjela 382 stanovnika, 2001. ondje je obitavalo 314 Gradinjara, a 2011. tek 227. Imajući u vidu činjenicu da je 1948. Podgradina bila tek neznatno manja od Opuzena, a da je 2011. Opuzen čak 12 puta veći, zorno svjedoči o tome koliko je Podgradina demografski opustošena. Od 1948. iz Podgradine su se raselili stari i nekoć brojni rodovi Salacan i Šiljeg, a svi su ostali razmjerno brojni starosjedilački i doseljenički rodovi iseljavanjem izgubili velik broj pripadnika, poglavito Tutavci (1948. svaki se deseti Gradinjar prezivao Tutavac, a 2001. svaki 21.) i Popovići (1948. svaki se dvanaesti Gradinjar prezivao Popović, a 2001. svaki 24.).

Tablica 8. Prezimana u Podgradini po Stanju duša župe Opuzen 1807.

	prezime	broj nositelja
1.	Šešelj (Muhareva Ljut)	17
2.	Perić (danas Mataga)	13
3.	Mijatović-Šiljeg (Nova Sela)	9
3.	Salacan (Dračevo, Vidonje)	9
5.	Petrović	8
6.	Bitunjac	6
7.	Šimić (Vrgorac)	5
8.	Cvitanović (Drašnice)	4
8.	Mušan (Vrgorac)	4
10.	Mačukat (Drašnice)	3
11.	Prlender (Dubrovnik)	2
11.	Vukmir (Stilja)	2

Za razliku od Trnova u Podgradinu su se nastavili doseljavati stanovnici iz (i)jekavskih krajeva istočno od Neretve, od Zažablja (Salacan) i Popova (Šešelji⁴⁶) do Dubrovnika (Prlenderi), ali je među novim doseljenicima bilo više onih koji potječu iz ikavskoga područja u zapadnome dijelu Neretvanske krajine (Mijatovići-Šiljezi iz Novih Sela) te Vrgorske krajine (Mušani i Šimići te Vukmiri) i Makarskoga primorja (Cvitanovići i Mačukati⁴⁷ iz Drašnica).

45 Ponajprije na podacima iz Podgradine i Ladišta, ali i na podacima iz Opuzena te na stvaranju šire slike o području opuzenske župe zahvaljujem svojem uvođenju knjige o Stjepanu Šešelju. Na ovome mjestu zahvaljujem i Zdravku Kapoviću na iznimnoj susretljivosti te Miru Vidoviću na uključivanju u izradbu monografije o opuzenskoj župi.

46 Potomci su Đure Šešelja, koji su se iz Opuzena preselili u zaselak Pinčevići u Zabrđu na Pelješcu, jedno vrijeme nosili prezime Slišković, a poslije prezime Pinčević po rodu u čiju se kuću spomenuti Đuro uselio (Vekarić 1996: 285).

47 U Drašnicama nose uz prezime Mačukat i dodatak Glušina.

Tablica 9. Prezimana u Podgradini 1948.

	prezime	1948.	2001.	promjena
1.	Tutavac	91	15	- 76
2.	Mataga	80	21	- 59
3.	Popović (Slivno, Vidonje)	75	13	- 62
4.	Bjeliš (Slivno)	64	24	- 40
5.	Šešelj	63	18	- 45
6.	Ključec (Slivno)	62	15	- 47
7.	Čović (Slivno)	26	8	- 18
7.	Salacan	26	0	- 26
9.	Šiljeg	25	0	- 25
10.	Mušan	24	10	- 14
11.	Vištica (Slivno)	20	17	- 3
12.	Juračić (Slivno)	19	2	- 17
13.	Zonjić (Opuzen)	16	2	- 14
14.	Talajić (Opuzen)	14	11	- 3
15.	Rešetina (?)	12	0	- 12
16.	Tošić (Vidonje)	11	7	- 4
17.	Butigan (Slivno, Gradac kod Neuma)	8	0	- 8
18.	Dropulić (Dusina)	6	0	- 6
18.	Utovac (Slivno)	6	1	- 5
20.	Curić (Slivno)	5	10	+ 5
20.	Farac (Slivno)	5	0	- 5
20.	Maslač (Hrasno)	5	1	- 4

Uz starosjedilačke rodove 1807. – 1948. Podgradinu su počeli nastanjivati uglavnom Slivnjaci (nositelji prezimena Bjeliš, dio Butigana, Curić, Čović, Farac, Juračić, Ključec, dio Popovića, dio Tošića, dio Utovaca i Vištica) te u manjoj mjeri Opuzenci (Talajići i Zonjići) i Zažapci (dio Popovića i Tošića koji su se doselili izravno iz Zažablja). Iz istočne je Hercegovine pristigao dio Butigana (iz Gradca) i Maslaći (polovicom XIX. stoljeća iz Hrasna). Iz Vrgorske su krajine pristigli Dropulići, a podrijetlo Rešetina nije posve razvidno. Udio je novih doseljenika iz ikavskih krajeva, za razliku od Opuzena, bio gotovo neznatan.

Tablica 10. Prezimana u Podgradini 2001.

	prezime	2001.	1948.	promjena
1.	Bjeliš	24	64	- 40
2.	Mataga	21	80	- 59
3.	Šešelj	18	63	- 45
4.	Vištica	17	20	- 3
5.	Ključec	15	62	- 47
5.	Tutavac	15	91	- 76
7.	Popović	13	75	- 62
8.	Talajić	11	14	- 3
9.	Curić	10	16	- 10
9.	Mušan	10	24	- 14
9.	Sedar (zagrebačko područje; Marija Popović; Jozo i Frane Popović Matijaš)	10	0	+ 10
12.	Čović	8	26	- 18
13.	Burđelez (Slivno)	7	0	+ 7
13.	Tošić	7	11	- 4
15.	Glavor (Putnikovići)	6	1	+ 5
15.	Jović (Sarajevo, Tasovčići)	6	0	+ 6
15.	Lovrić (Duži)	6	0	+ 6
15.	Marinković (Srbija)	6	0	+ 6
19.	Krtalić (Gabela)	5	0	+ 5

Među novim doseljenicima u Podgradini najviše je domazeta (Glavori su se doselili kod Mustapića, Jovići i Sedari kod Popovića, Krtalići kod Rašetine, Marinkovići kod Burđelesa⁴⁸). Riječ je o doseljenicima s različitih strana, a od novih su se slivanjskih u Podgradinu doselili tek Burđelesi.

Tablica 11. Najbrojnija prezimena u Podgradini 1733. – 2001.

prezime po brojnosti	1733.	1807.	1948.	2001.
1.	Abramović, Vrnjasović, Petrović (4)	Šešelj (17)	Tutavac (91)	Bjeliš (24)
2.		Perić (13)	Mataga (80)	Mataga (21)
3.		Mijatović-Šiljeg, Salacan (9)	Popović (75)	Šešelj (18)
4.	Jelinić, Salacan, Tutavac, Vukotić (3)		Bjeliš (64)	Vištica (17)
5.		Petrović (8)	Šešelj (63)	Ključce, Tutavac (15)
6.		Bitunjac (6)	Ključce (62)	
7.		Šimić (5)	Čović, Salacan (26)	Popović (13)
8.		Cvitanović, Mušan (4)		Talajić (11)
9.	Bokanović, Česić, Filipović, Grgurović, Kavalinović, Muzurović, Odak, Perić (2)		Šiljeg (25)	Curić, Mušan, Sedar (10)
10.		Mačukat (3)	Mušan (24)	

Iz tablice 11. razvidno je kako je rod Mataga bio među najbrojnijima tijekom svih četiriju popisa (s tim da se u prvim dvama popisima navodio pod starijim prezimenom Perić), na prva su tri popisa među najbrojnijima bili i danas u Podgradini izumrli Salacani, a na posljednja tri Mušani i Šešelji. Tutavci su bili među najbrojnijim rodovima tijekom svih popisa osim 1807. Na prvim su pak dvama popisima među najbrojnijim rodovima bili Petrovići, na 2. i 3. popisu Šiljezi (isprva zapisani pod starijim prezimenom Mijatović), a na posljednjim dvama Bjeliši, Ključce i Popovići.

Od 1733. do danas u Podgradini su neprekinuto živjeli pripadnici roda Mataga (nekoć Perići), a do konca 1990-ih i Salacani. Njima bismo kao starosjedilačke mogli priključiti rodove Šešelj i Tutavac. Šešelji se, naime, u slivanjskim maticama (najvjerojatnije u Lađištu) spominju još 1766. kao Šešeljevići, a Tutavci se 1733. navode kao stanovnici Trnova (u koje je tada bila uključena i Podgradina). Godine 1807. u Podgradini je živjelo 39 nositelja tih prezimena (činili su 47,56 % gradinskoga stanovništva), godine 1948. u Podgradini je živjelo 260 pripadnika navedenih rodova (činili su tek 17,20 % gradinskoga stanovništva), a 2001. broj je pripadnika tih rodova pao na 54, no njihov je postotni udio ostao gotovo isti kao 1948. (17,19 %).

U ovome je dijelu rada obrađeno podrijetlo 55 gradinskih rodova (u njih sam ubrojio i rodove popisane 1733. unutar Trnovo, čijim je dijelom tada Podgradina bila). S dijalektološko i zemljopisno bliskoga ikavskog područja u Podgradinu se doselilo 20 (41,67 %) rodova koje spominjem u ovome radu, od čega 10 (36,36 %) iz zapadne Hercegovine (isprva isključivo iz Brotnja i Gabele; većina se tih rodova doselila do sredine XVIII. stoljeća, i to uglavnom u Trnovo), 1 (1,82 %) iz zapadnoga dijela Neretvanske krajine, 5 (9,09 %) iz Vrgorske krajine (uglavnom u XIX. stoljeću) te 2 (3,64 %) iz Makarskoga primorja (oba u XIX. stoljeću). Njima valja pridružiti i 2 (3,64 %) roda doseljena u prvoj polovici XX. stoljeća iz Opuzena. Iz dijalektološko i zemljopisno bliskoga (i)jekavskog područja istočno od Neretve doselila su se 32 (58,18 %) roda, od čega najviše iz susjednoga Slivna, njih 12 (21,82 %) rodova

48 Od malobrojnijih rodova u Podgradinu su se na ženinstvo doselili Kadijevići iz Mihalja u Tošića i Knežići u Kiridžija.

(većinom su se doselili u XX. stoljeću), 10 (18,18 %) iz istočne Hercegovine (iz koje izuzimam hercegovački dio Zažablja; većinom su se doselili u XVIII. stoljeću), 7 (12,73 %) iz Zažablja i Metkovića (osobito u XVII. stoljeću i prvoj polovici XX. stoljeća), 3 (5,45 %) s dubrovačkoga područja (doseljavanje se znatno prorijedilo u XX. stoljeću). Iz sjevernih se hrvatskih krajeva doselio jedan (1,82 %) rod kao i iz Srbije. Za jedan rod (1,89 %) podrijetlo nisam mogao pouzdano utvrditi.

2.4. Lađište

Opuzenskoj župi od svih zaselaka Glavica pripada isključivo Lađište u kojemu su stanovali Šešelji, naknadno doseljeni Tošići te Babići s obiteljskim nadimkom Korkić⁴⁹ i Deaci s obiteljskim nadimkom Vlakanac⁵⁰. Naselje se uglavnom popisivalo kao dio službenoga naselja Glavice, a rjeđe pod službenim naseljem Podgradina.

2.5. Skupni pregled rasprostranjenosti prezimana i podrijetla rodova za cjelokupnu opuzensku župu

Godine 1733. na području je današnje opuzenske župe (tada je opuzenska župa obuhvaćala još Komin i Rogotin) živjelo oko 290 župljana (oko 210 u Opuzenu te oko 80 u Trnovu s Podgradinom). Po SDŽO-u iz 1807. u župi je Opuzen živjelo 468 stanovnika (330 u Opuzenu, 82 u Podgradini te 56 u Trnovu). Broj je stanovnika župe Opuzen neprestano rastao od prvih popisa do 1991. godine (s tim da za Lađište nije moguće utvrditi točan broj stanovnika jer su se popisivala unutar Glavica). Godine 1880. u župi je Opuzen živio 881 stanovnik (531 u Opuzenu, 251 u Podgradini i 99 u Trnovu), 1948. ondje je živjelo 1866 stanovnika (893 u Opuzenu, 701 u Podgradini i 272 u Trnovu), a 1991. opuzensku je župu nastanjivalo 3150 stanovnika (2778 u Opuzenu u sklopu kojega je popisano i bivše naselje Trnovo te 382 u Podgradini). Po rezultatima je posljednjih dvaju popisa broj stanovnika na području župe opao. Godine 2001. na području su župe živjelo 3044 stanovnika (2730 u Opuzenu i 314 u Podgradini), a 2011. broj je stanovnika pao ispod 3000 – u opuzenskoj je župi živjelo 2956 stanovnika (od čega 2729 u Opuzenu i 227 u Podgradini). Udio je župljana koji nastanjuju Opuzen (u koji sam uračunao i Trnovo) kolebao. Godine 1807. iznosio je 82,48 %, godine je 1880. pao na 71,51 %, a 1948. iznosio je tek 62,43 %. Raseljavanjem se Podgradine 2011. ponovno povećao na čak 92,32 %.

Tablica 12. Najbrojnija prezimana u župi Opuzen 1733. – 2001.

prezime po brojnosti	1733.	1807.	1948.	2001.
1.	Nikolić (7)	Rado (20)	Popović (120)	Bjeliš (128)
2.	Ajduković (6)	Šešelj (17)	Tutavac (91)	Popović (122)
3.	Čučić, Dučić, Stipančić, Vuković (5)	Zonjić (15)	Mataga (85)	Mataga (100)
4.		Mijatović-Šiljeg (14)	Ključec (84)	Čović (83)
5.		Bartulović-Popić, Perić (13)	Dujmović (80)	Tutavac (77)
6.			Bjeliš (76)	Zonjić (66)

49 Obiteljski nadimak *Korkić* uvjetovan je apelativom *korko*, umanjenicom apelativa *korkut* 'junak' (< tur. *korkut*). U Podgradini su pak živjeli Babići koji su nosili obiteljski nadimak *Aske* (< *asker* 'vojnici' < tur. *asker*).

50 Riječ je o etničkome nadimku motiviranom ojkonomom *Vlaka*.

7.	Abramović, Brečić, Ćuk, Jurković, Vrnjasović, Krotić, Petrović, Šamić (4)	Grossi (12)	Šešelj (67)	Popić (63)
8.		Galiotović-Grgić (11)	Zonjić (57)	Prović (57)
9.		Dugandžić, Dujmović, Marinović (10)	Dropulić (48)	Salacan (56)
10.			Salacan (43)	Dujmović (54)

Iz tablice 12. razvidno je kako su Dujmovići, Matage (zapisani i pod starijim prezimenom Perić) i Zonjići rodovi koji su bili među deset najbrojnijih u župi Opuzen tijekom triju posljednjih popisa, na drugome su i trećemu popisu među najbrojnijim prezimenima bili Šešelji, na drugome i četvrtome Popići (zapisani i kao Bartulovići), a na posljednja dva Bjeliši, Popovići, Salacani i Tutavci. Udio se nositelja endemskih starosjedilačkih opuzenskih (npr. Grossi i Rado) i gradinskih prezimena (Šešelji koji su osim u Podgradini živjeli u Ladištu, dijelu Glavica koji je također pripada opuzenskoj župi) među najrasprostranjenijima znatno smanjio uz iznimku Mataga, Popića, Salacana i Zonjića koji su se selili unutar granica opuzenske župe. S druge se strane znatno povećao udio prezimena slivanjskih doseljenika koja su znatno zastupljena i u Podgradini (npr. Bjeliš, Čović, Popović, Prović i Tutavac).

Od 1733. do danas na području su opuzenske župe neprekinuto živjeli nositelji prezimena Ajduk, Filipović, Grossi, Mataga (nekoć su se prezivali Perić), Rado, Salacan, Stipančić, Šamić (prije Šamija), Vlahović, Vlatković, Vuletić i Zonjić kojima valja pridružiti nositelje prezimena Šešelj i Tutavac. Po SDŽO-u iz 1807. u župi su živjela 468 stanovnika, od čega je 98 nositelja navedenih prezimena (činili su 20,94 % župljana). Godine 1948. na području je župe Opuzen živjelo 446 pripadnika navedenih rodova (činili su 21,29 % stanovništva opuzenske župe), a 2001. broj se pripadnika tih rodova smanjio na 418, ponajprije zbog općega pada broja stanovnika u Podgradini. Postotni je udio nositelja tih prezimena na području župe Opuzen smanjen za više od trećine (pao je na 13,73 %). Među njima se povećao broj Mataga (s 85 na 100), Zonjića (s 57 na 66), Salacana (s 43 na 56) i Filipovića (s 19 na 20), a smanjio broj Tutavaca (s 91 na 77), Šešelja (sa 67 na 49), Ajduka (s 29 na 18), Grossija (s 21 na 15), Rada (sa 17 na 7) i Šamića (s 10 na 9). Pred izumiranjem su Stipančići (godine 1948. bilo je 7, a 2001. tek jedan). Zanimljivo je napomenuti kako je uz Stipančiće danas i broj nositelja prezimena Rado manji nego 1807. (tada je u Opuzenu živjelo 20 nositelja toga prezimena). U izračun nisu uključeni nositelji prezimena Vlahović, Vlatković i Vuletić iz već navedenih razloga.

U ovome sam dijelu radu nastojao utvrditi podrijetlo i brojčani razvitak 233 roda na području opuzenske župe (njihov je broj za 13 manji od zbroja zbog obrađenih opuzenskih i gradinskih rodova koji su se selili unutar granica župe). S dijalektološko i zemljopisno bliskoga ikavskog područja u Opuzen se doselilo 120 (51,50 %) rodova koje spominjem u ovome radu, od čega 47 (20,17 %) iz zapadne Hercegovine, 34 (14,59 %) iz zapadnoga dijela Neretvanske krajine, 22 (9,44 %) iz Vrgorske krajine, 9 (3,86 %) iz Makarskoga primorja, 6 (2,58 %) iz Imotske krajine te 2 (0,86 %) sa zapadnoga dijela Pelješca. Iz dijalektološko i zemljopisno bliskoga (i)jekavskog područja istočno od Neretve doselilo se 81 (34,76 %) rod, od čega najviše iz susjednoga Slivna, čak 29 (12,45 %) rodova, 23 (9,87 %) iz Zažablja i Metkovića, 21 (10,90 %) iz istočne Hercegovine (iz koje izuzimam hercegovački dio Zažablja), i 8 (3,43 %) s dubrovačkoga područja. Iz udaljenijega dalmatinskog priobalja i s otoka doselilo se 7 (3,00 %) rodova, a iz dalje dalmatinske unutrašnjosti 5 (2,15 %) rodova. Iz sjevernih su se kopnenih hrvatskih krajeva doselila 2 (0,86 %) roda. Iz Like, Bosne i Srbije doselilo se po jedan (0,43 %) rod. Iz Italije se doselilo 5 (2,15 %) rodova, a iz Austrije tek jedan (0,43 %). Četiri se roda (1,72 %) smatraju starosjedilačkima (iako većini podrijetlo možemo tražiti u zapadnoj ili istočnoj Hercegovini), a za 5 (1,89 %) podrijetlo nisam mogao utvrditi.

3. MOTIVACIJSKA RAZREDBA OPUZENSKIH PREZIMENA

Obrađeno je ukupno 179 prezimana čiji su nositelji nastanjivali župu Opuzen od njezina osnutka do koja su bila među najbrojnijima po popisima pučanstva 1948. i 2001. te izumrla prezimana koja su tijekom dužega razdoblja boravila u Opuzenu.

3.1. Prezimana nastala od osobnih imena

Najviše je opuzenskih prezimana motivirano osobnim imenima – 103 od 179 (57,54 %). Među prezimenima motiviranim osobnim imenima gotovo je dvostruko više motiviranih kršćanskim imenima (ukupno 58 prezimena ili 56,31 % prezimana nastalih od osobnih imena) od onih motiviranih narodnim imenima (34 prezimena ili 33,01 % prezimana nastalih od osobnih imena). Znatno veći udio prezimana motiviranih kršćanskim imenima posljedica je provođenja odredaba Tridentskog sabora (1545. – 1563.) koje su se dosljednije provodile u zapadnome dijelu Neretvanske krajine, koji je od ponovne uspostave Makarske biskupije početkom XIV. stoljeća potpadao pod vrhovništvo makarskoga biskupa (M. Vidović 2007: 171), negoli u istočnome dijelu (Metković, Opuzen, Slivno i Zažablje), koji je sve do 1705. pripadao Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji (M. Vidović 2007: 173). Na teritoriju se Trebinjsko-mrkanske biskupije navedene odredbe nisu provodile dijelom zbog manjka svećenika i rijetkih biskupskih pohoda, ali i zbog bojazni od širenja pravoslavlja⁵¹. Iako je Opuzen do 1705. pripadao Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji, njegovo je stanovništvo uglavnom podrijetlom s područja pod djelokrugom makarskoga biskupa te se to odrazilo u prezimenskome fondu. I dok je na lijevoj obali Neretve broj prezimana motiviranih narodnim imenima podjednak (u Metkoviću, Slivnu i Vidonjama) ili prezimana motivirana narodnim imenima čak pretežu (u Dobranjama i Glušcima), na desnoj obali Neretve (npr. u Vidu) i u Opuzenu izrazito pretežu prezimana motivirana kršćanskim imenima (usp. D. Vidović 2008: 164). Unutar same opuzenske župe udio je nositelja prezimana motiviranih narodnim imenima veći u Podgradini i Trnovu nego u samome Opuzenu, što je odrazom različitih migracijskih smjerova kojima je dolazilo stanovništvo u istočni i zapadni dio Neretvanske krajine.

U opuzenskim se prezimenima (u njih pet) od kršćanskih imena odrazila osobno ime *Juraj* (u njih šest). Prezimana *Curić*, *Jukić*, *Juračić*, *Jurinović*, *Jurjević* i *Jurković* motivirana su kršćanskim imenom *Juraj*, no izvori su im različiti. Osobna imena *Curać*, *Curi* i *Curko* zabilježena su u ARj (1: 860) i romanskoga su (dalmatskog⁵²) postanja (< lat. *Georgius*).⁵³ *Cure* je često neslužbeno ime ili osobni nadimak na dalmatinskim otocima. U starijemu se liku prezimana *Juračić* – *Đuračić*⁵⁴ – uočavala inačica ženskoga imena *Jurača* (< *Jurka*), koja je odrazom kršćanskoga imena *Đur(a)đ* te je nastalo neposredno od grčkoga lika *Geórgios* od kojega su nastala i gore navedena osobna imena *Curać*, *Cure*, *Curi* i *Curko*, ali i sve inačice osobnoga imena *Juraj*, koje je u hrvatski osobnoimenski fond

51 Trebinjsko-mrkanski biskupi oprezno su uvodili čak i gregorijanski kalendar jer se Srpska pravoslavna Crkva koristila svakom odredbom Katoličke Crkve kojom su se branili neki običaji zajednički katolicima i pravoslavicima na širem području (poput krsne slave) kako bi proširila pravoslavlje. Dodatni je razlog opreze Katoličke Crkve bila i činjenica da je ukidanje glagoljaškoga bogoslužja na području Trebinjsko-mrkanske izazvalo brojne pojedinačne prijelaze na pravoslavlje.

52 Dalmatski je autohtoni romanski jezik kojim se govorilo na istočnoj obali Jadrana, u Splitu do XII., Dubrovniku do XV., a na Krku do konca XIX. stoljeća.

53 Romansko *ge, *gy vjerojatno se isprva odrazilo kao *dz* (bilježimo tako nadimak *Dzorko* na Trebimlju u Popovu), a kako se glas *dz* defonemizirao, zamijenjen je svojim bezvučnim parnjakom – *c*. Predaja po kojoj su u Veljoj Međi (odakle su se Curići doselili u Zažablje i Slivno) živjela tri brata: jedan bio lijep kao cura pa od njega nastali Curići, drugi bio lak na nogama pa od njega nastali Lakići, a treći bio probisvijet i nakon puno lutanja vratio se kući te pripovijedao da je dopirao do Bender-grada i po njemu ga prozvali, svjedoči o snazi i dovitljivosti pučke predaje, no pri tumačenju nam prezimana nije od prevelike pomoći. Prezime Curić, kako rekosmo, dovodimo u vezu s kršćanskim imenom *Juraj*, prezime Lakić s kršćanskim imenom *Lazar*, a prezime Bender s turcizmom *bender* 'sluga, rob; sljedbenik'.

54 Juračići su se polovicom XVI. stoljeća iz Hutova odselili na Pelješac u Putnikoviće. U Hutovu su i na Pelješcu nosili prezime Đuračić po kojemu je prozvan istoimeni zaselak Putnikovića. Iz toga su se sela preselili u župu Slivno Ravno (u Duboku). Ondje nose prezime Juračić (Puljić i Vukorep 1994: 308).

ušlo preko latinskoga jezika kao jezika posrednika, kojima su tvorena brojna hrvatska prezimena među kojima su i prezimena *Jukić*⁵⁵ (< *Juka* < *Juraj*), *Jurinović* (< *Jurin* < *Jure* < *Juraj*), *Jurjević* (< *Juraj*) i *Jurković* (< *Jurko* < *Jure* < *Juraj*).⁵⁶ Osobno se ime apostola Petra odrazilo u pet prezimena: *Pečić* (usp. *Pejičić* < *Pejica* < *Pejo* < *Petar*), *Perić* (< *Pero* < *Petar*), *Perojević* (< *Peroje* < *Pero* < *Petar*), *Peršić* (< *Perša* < *Pero* < *Petar*) i *Petrović* (< *Petar*). U trima su se prezimenima odrazila kršćanska imena *Bartolomej* (kojemu je u južnim hrvatskim krajevima najčešći temeljni lik *Bartul*; *Barišić* < *Bariša* < *Bare* < *Bartul*, *Barović* < *Baro* < *Bartul* i *Bartulović* < *Bartul*), *Ivan*, *Mihovil* (*Mihaljević* < *Mihalj* < *Miho* < *Mihovil*, *Mijatović* < *Mijat* < *Mijo* < *Mihovil* te *Mijoč* < *Mijoč* < *Mijo* < *Mihovil*) i *Šimun* (*Šimić* < *Šimo* < *Šimun*, *Šimović* < *Šimo* < *Šimun* i *Šinković* < *Šinko*⁵⁷). Temeljnim inačicama kršćanskoga imena *Ivan* i *Jovan* motivirana su prezimena *Ivanišević* (< *Ivaniš* < *Ivan*), *Jovica* (< *Jovica* < *Jovo* < *Jovan*) i *Jović* (< *Jovo* < *Jovan*). Na temelju inačica osobnoga imena *Ivan* od kojih su nastala ne može se odrediti narodnosno podrijetlo njihovih nositelja⁵⁸ jer su inačice osobnoga imena *Jovan* razmjerno rano (osobno je ime *Jovan* na čakavskome području moglo nastati prema talijanskome imenu *Giovanni*⁵⁹) i često potvrđene u Hrvata (u hercegovačkome dijelu Zažablja zabilježene su u XVIII. stoljeću, a u Metkoviću je još koncem XIX. stoljeća živio katolik Jovan Gluščević), a osobno je ime *Ivan* i danas veoma često u srpskoj antroponimiji. Hibridnim je pak imenom *Žuvelek* (tvorenim od hrvatskoga imena *Žuvela*⁶⁰ dalmatskoga postanja i turskoga nastavka *-ek*) nastalo prezime *Žuvelek*. Prezimena *Markotić* (< *Markota* < *Marko*) i *Marković* (< *Marko*) motivirana su kršćanskim imenom *Marko*, prezimena *Marinović* i *Marinković* (< *Marinko* < *Marin*) kršćanskim imenom *Marin*, prezimena *Franičević* (< *Franič* < *Fran*/*Frano*) i *Franić* (< *Frane*/*Frano*) imenom osnivača Franjevačkoga reda (temeljni je lik toga svetca u kopnenim hrvatskim krajevima *Franjo*⁶¹), a prezimena *Dučić*⁶² (< *Duka* < *Dujam*) i *Dujmović* (< *Dujam*) imenom zaštitnika Splita – *Dujam*. Rjeđe su potvrđene inačice kršćanskoga imena *Toma* okamenjene u prezimenima *Maslač* (< *Maslač* < *Masle* < *Tomas*) i *Maslov* (< *Maslo* < *Tomas*), koje pučka etimologija povezuje s glagolom *maslati*. Većina se kršćanskih imena odrazila u jednome prezimenu: *Abramović* (< *Abram* ‘Abraham’), *Filipović* (< *Filip*), *Danijelović* (< *Danijel*), *Gašparović* (< *Gašpar*), *Gnjatić* (< *Gnjat* < *Ignjat*), *Grgić* (< *Grgo* < *Grgur*), *Jakišić* (< *Jakiša* < *Jako* < *Jakov*), *Jerković* (< *Jerko* < *Jero* < *Jeronim*), *Krstičević* (< *Krstić* < *Krsto* < *Kristofor*), *Lalić* (< *Lale*/*Lalo* < *Lazar*⁶³), *Leonac* (< *Leonac* < *Leon*), *Lovrić* (< *Lovre*/*Lovro*), *Nikolić* (< *Nikola*), *Prović* (< *Provo*; usp. *Proho* < *Prohor*). *Stipančić* (< *Stipanče* < *Stipan*), *Talajić* (< *Talaja* < *Tale* < *Tadija*), *Visković* (< *Visko* ‘Vicko’ < *Vincent*) i *Vrnjasović* (< *Vrnjas* < *Vrne*; usp. *Brne* < *Bernard*). Među njima izdvajam prezimena *Prović* i *Vrnjasović*. Prezime je *Prović* najvjerojatnije odrazom kršćanskoga imena *Prohor*. Sveti je *Prohor* živio u I. stoljeću, bio je jedan od sedam jeruzalemskih đakona koje su

55 U novije su se vrijeme u Podgradinu doselili Jukići iz Slavonije.

56 Više o odrazima kršćanskog imena *Juraj* u D. Vidović 2007.

57 Usp. *Šimko* < *Šime*/*Šimo* < *Šimun*.

58 Ivaniševići su se u Opuzen doselili iz Metkovića, a u Metković iz Poljica u Popovu kao katolici. Danas su Ivaniševići u Poljicima u Popovu i u Imotskoj krajini (u koju se se iz Poljica doselili) isključivo pravoslavci, a budući da se vjeroispovijest pri doseljenu u Neretvansku krajinu i Imotsku krajinu nije mijenjala, to nas upućuje da su Poljica koncem XVII. stoljeća bila barem djelomično nastanjena i katoličkim pukom. Riječ je o razmjerno važnome podatku jer ondje već tristotinjak godina ne živi nijedan katolik. Na temelju podataka iz neretvanskih i (dubrovačko)primorskih matičnih knjiga razvidno je da su neki danas isključivo pravoslavni rodovi iz Popova i Bobana nekoć bili katolički poput Glušaca, Medara, Misita, Salata i Sanopjana. Obitelj pak *Jović* u Podgradini potječe iz Tasovčića (pristigli su iz Sarajeva na ženinstvo), a u Popovu i zapadnoj Hercegovini *Jovići* su znatno češće katolici. Inačice su osobnoga imena *Jovan* u Neretvanskoj krajini danas uglavnom okamenjene u nadimcima. U Vidu su i Kominu tako zabilježeni osobni nadimci *Jovo*, a prezime *Jovica* nastalo je prema nadimku pripadnika roda *Kaleb*.

59 U čakavskome nema glasa *đ*, pa se ime *Giovanni* prilagodilo u *Jovan(in)*.

60 Usp. *Žuvela* < *Žuvo* ‘Ivo’.

61 Napominjem kako su kršćanska imena *Antun* i *Frane*/*Fran(j)o* u nedalekim krajevima poput Zažablja i istočne Hercegovine u kojima nisu djelovali franjevci potvrđeno razmjerno kasno. Primjerice, u župi je Gradac kod Neuma 1709. – 1765. zapisan tek jedan nositelj osobnoga imena *Antun*, a nije bilo ni jednoga *Fran(j)e* (usp. D. Vidović 2014: 67).

62 Prezimena kao što su *Dučić* i *Dukić* u srpskome se antroponimijskom fondu češće izvode od narodnoga imena *Dušan* koje je među Hrvatima razmjerno kasno potvrđeno. Na hrvatskome su povijesnom području zabilježena srodna imena kao što su *Duh*, *Duša*, *Dušica* i slično. Budući da je prezime *Dučić* u Gabeli razmjerno kasno potvrđeno, ipak držim vjerojatnijim izvođenje prema kršćanskome imenu *Dujam*.

63 Kršćanska imena *Lazar*, *Mihajlo*, *Mitar* i *Sava* razmjerno su često potvrđena u određenim dijelovima Popova i hercegovačkoga Zažablja do danas (usp. D. Vidović 2014: 67).

apostoli odabrali za službu među heleniziranim Židovima u Jeruzalemu. Postao je nikomedijskim biskupom te je najvjerojatnije stradao u Antiohiji za vrijeme Neronovih progona kršćana. Prezime *Vrnjasović* (zabilježeno i kao *Brnasović*) upućuje na zamjenu *b > v*, koja je najvjerojatnije posljedicom analogije prema *vitacističkome* izgovoru grčkih imena (usp. *Avram < Abram*, *Vartolomej < Bartolomej*, *Varvara < Barbara*) koje je među Hrvatima posljedica glagoljaške tradicije. Od ženskih su kršćanskih imena u prezimenima najpotvrđenije kršćansko *Jelena* 'Helena' – *Jelačić* (< *Jelača < Jela < Jelena*), *Jelavić* (< *Jelava < Jela < Jelena*) i *Jelinić* (< *Jelina* 'Jelena') – a prezimena *Maretić* (< *Mareta < Mara*), *Marić* (< *Mara*) i *Marušić* (< *Maruša < Mara*) mogla su biti motivirana osobnim imenima *Marija* ili *Margarita*.⁶⁴ Jedno je pak prezime motivirano inačicom kršćanskoga imena *Ana*: *Aničić* (< *Anica < Ana*).

Narodnim su imenima motivirana 34 prezimena. Najčešća su prezimena tvorena od narodnoga imena *Vuk*⁶⁵: *Vukasović* (< *Vukas < Vuk*), *Vukosav* (< *Vukosav < Vuk*), *Vukmir*, *Vukotić* (< *Vukota < Vuko < Vuk*), *Vuletić* (< *Vule < Vuk*) i *Vulić* (< *Vule < Vuk*). Inačice su osobnoga imena *Vuk* još u XX. stoljeću bile razmjerno često potvrđene u hercegovačkome dijelu Zažablja, dok su u dalmatinskome dijelu Zažablja, Slivnu i na dubrovačkome području župnici na temelju zahtjeva za pridržavanjem odredaba Tridentskoga sabora (1545. – 1563.) od XVII. stoljeća narodno ime *Vuk* (lat. *Lupus*) mijenjali u *Luka* (lat. *Lucas*) vjerojatno zbog bliskozvučnosti (D. Vidović 2014: 63). Tri su pak prezimena tvorena od inačica osobnoga imena *Radomir/Radoslav/Radovan*: *Radić* (< *Rade < Radomir/Radoslav*), *Raić* (< *Raič < Radomir/Radoslav*) i *Rajković* (< *Rajko < Radomir < Radoslav*). Od inačica su narodnoga imena *Bjeloslav* nastala prezimena *Biošić* (< *Bioša*; usp. *Biloslav* 'Bjeloslav') i *Bjeliš*⁶⁶ (< *Bjeliš < Bijele < Bjeloslav*), od inačica narodnoga imena *Božidar* prezimena *Bokanović* (< *Bokan < Boko < Božidar*) i *Bokšić* (< *Bokša < Božo < Božidar*), a od narodnoga imena *Novak* prezimena navedeno temeljno ime u prezimennu *Novak* i izvedeno u prezimenu *Nonković* (< *Nonko* 'Novko' < *Novak*). Ostala su se narodna imena odrazila tek u po jednome prezimenu: *Brajković* (< *Brajko < Brajo < Bratoslav*), *Crnčević* (< *Crnko < Crnoje < Crnomir*), *Cvitanović* (< *Cvitan*), *Dragobratović* (< *Dragobrat*), *Dragović* (< *Dragojević < Dragoje < Drago < Dragomir/Dragoslav*), *Glaviškić* (< *Glaviša*), *Gradac* (< *Grado < Gradomir*), *Milić* (< *Mile < Miloslav*), *Odak* (< *Odak < Hodoje < Hodimir*), *Ostojić* (< *Ostoja*), *Proleta* (< *Prole < Prodan*), *Rogošić* (< *Rogoša*⁶⁷), *Sladojević* (< *Sladoje*), *Slišković* (< *Sliško*), *Stanić* (< *Stana < Stanislava*), *Tolić* (< *Tole < Tolimir/Tolislav*), *Vejić* (< *Vejo < Velimir*), *Vitanović* (< *Vitan < Vito < Vitomir*) i *Vlatković* (< *Vlatko < Vlado < Vladimir*). Većina je rodova koji nose navedena prezimena podrijetlom iz povijesnoga područja Trebinjsko-mrkanske biskupije.

Prezime je *Rado*, koje u Opuzenu nose doseljenici iz Omiša, nastalo potalijančivanjem hrvatskoga prezimena *Radić* (< *Rado < Radomir/Radoslav/Radovan*). Prezimena se *Vidović* i *Tomić* mogu tumačiti i kao odraz kršćanskih (*Vidović < Vid*; *Tomić < Toma*) i kao odraz narodnih imena (*Vidović < Vidoslav*⁶⁸; *Tomić < Tomo < Tomislav*).

Muslimanskim su imenima motivirana prezimena *Krtalić*, *Kurt* i *Mustapić*. Prezime je *Kurt* nastalo od isto-zvučnoga muslimansko imena koje odgovara hrvatskomu narodnom imenu *Vuk*, a prezime *Krtalić* od složenoga imena *Kurtalija* nastaloga srastanjem muslimanskih imena *Kurt* i *Alija* (usp. Smailović 1977: 319). Nekoć su se nositelji prezimena *Mustapić* prezivali *Đurđević* te je novo prezime najvjerojatnije nastalo zbog toga što su Đurđevići, kao mletački nadarenici, na prijelazu iz XVII. u XVIII. stoljeće dobili zemljišta koja su nekoć bila u posjedu Mustapaše, prvoga turskog gospodara Gabele, koji je u tome mjestu oko 1559. sagradio obrambenu tvrđavu zbog koje je Gabela prozvana Čitlukom (< tur. *çiflik* 'feudalni posjed, zaselak na feudalčevu imanju').

64 Na dubrovačkome je području, u Zažablju i Donjoj Hercegovini osobno ime *Mara* do XIX. stoljeća bilo pokraćena inačica imena *Margarita*, a potom *Marija*.

65 Riječ je o zaštitničkomu imenu koje je dijete, po poganskome vjerovanju, moralo čuvati od zlih duhova.

66 Zanimljivo je da je *bjeliš* i naziv za mlađ ribe škobalj (Sk 3: 262), ali i vrsta trave u istočnoj Hercegovini. Ipak, kako su *Bjeliši* (kao i *Curići* i *Ključci*) odvojak roda *Dobroslavici* s *Trebimlje* u *Popovu*, a kako su prezimena nastala raslojavanjem ovoga roda uglavnom motivirana osobnim imenima, vjerojatnije je tumačenje prema inačici osobnog imena *Bjeloslav*. Pogotovo imamo li na umu da je u *Dubravici*, zaseoku sela *Gradac* kod *Neuma*, zabilježeno i prezime *Bjelosavljević* (< *Bjeloslav*).

67 Srodno osobno ime *Rogoš* zabilježeno je na dubrovačkome području, a zabilježen je i zoonim *Rogoša* (ime jarcima, ovcama i kozama; ARj 14: 134).

68 Kako se kult poganskoga slavenskoga boga *Svantevida* ionako pretočio u štovanje svetog *Vida*, nemoguće je sa sigurnošću tumačiti prezime prema kršćanskome ili narodnom imenu.

Prezime je *Zonjić* motivirano nekršćanskim stranim imenom *Zona*. Godine 1242. u Ulcinju (Jireček 1962: 213) nahodimo ime *Zona*, a istoimeno prezime nahodimo na dubrovačkome području. Iako se za *Zonjiće* navodi da su u Opuzen pristigli iz Brotnja, živjeli su i u Vidonjama, selu naseljenom uglavnom istočnohercegovačkim prebježima. Kako je istočnohercegovački antroponimijski fond veoma podložan dubrovačkome utjecaju, čini se najprikladnijim prezime *Zonjić* povezati sa stranim imenom *Zona*, dalmatskim likom rimskoga imena *Junius* (< *Juno* 'Junona'). Dalmatski su se odrazi latinskoga *Junius* uočavali i u prezimenu *Džono* u Prapatnici kod Hutova te u nadimku *Džuna* koji je nosio dio Bogoja iz Moševića, sela u župi Gradac kod Neuma iz kojega potječu Provići. Treće je prezime motivirano stranim nekršćanskim osobnim imenom *Ereš* koje je moguće povezati s osobnim imenom *Herak* motiviranim nazivom titule *herceg* (< njem. *Herzog*). Od prevedenoga je imena nastalo prezime *Bonačić*. Starije je prezime *Bonačića* bilo *Dobranić* (Jutrović 1950: 57) te je hrvatska antroponimna osnova *Dobrazamijena* talijanskom *B(u)on-*.

Hibridnim su pak imenima motivirana prezimena *Mataga* (< *Mate* + *aga* [< tur. *ağa*]) i *Prlender* (< *Prle* [< *Prvoslav*] + *enda* + vlaš. *-er*).

3.2. Prezimena nadimačkoga postanja

U opuzenskome prezimskom sustavu bilježimo i velik broj prezimena nastalih prema nadimcima njihovih prvotnih nositelja (ukupno 53, odnosno 29,61 %).

Vanjstinom negdašnjih nositelja i njihovim tjelesnim manama motivirana su sljedeća prezimena: *Bazdan* (< *bazdan* 'osoba koja bazdi, koja ima zadah'), *Crnica* (< *crnica* 'crnokosa ili tamnputa osoba'), *Čulić* (< *ćulav*⁶⁹ 'sit-nouh'), *Čelić* (< *ćelo* 'plješivac' < *ćelav* < tur. *kelav*), *Delija* (< *delija* 'junak, kršan čovjek' < tur. *deli* 'jak, silovit'), *Điković* (< *điko* 'odmilica od đikan, naglo izrastao mladić'), *Foškulo* (usp. tal. *fosco* 'tamnokosa osoba'), *Grossi* (< tal. *grosso* 'debeo'), *Kudin* (< tal. *codini* 'repić, pletenica' < lat. *coda* 'rep'), *Morić* (< *moro*⁷⁰ 'crnac'), *Salacan* (< *salacan* 'debeljko' < *salce* < *salò*), *Sušan* (usp. *suh* 'mršav'), *Šarić* (< *šare* 'osoba s pramenovima različite boje kose'), *Šešelj* (< *šešelj* 'boginjjava, ospičava osoba'), *Topić* (< *topal* 'osoba s jednom kraćom nogom' < tur. *topal*) i *Zrnčić* (< *zrnice*; usp. *zrno* 'osoba niska rasta'). „Iščašenim“ su ponašanjem prvotnih nositelja motivirana prezimena: *Ajduk* (< *ajduk* 'snažna osoba nepredvidljiva ponašanja'), *Bulog* (< *bulog* 'osoba koja mnogo viče' < *bulog*⁷¹ 'metež'), *Čučić* (< *čuča*⁷² 'osoba koja čuč'), *Mačuket* (usp. tal. *mal mazzucco* 'vrsta duševne bolesti'), *Mušan*⁷³ (< *mušo* 'mušičava osoba'), *Soče* (< *soče* 'prokazivač, tužibaba'; usp. stsl. *sokъ* 'prokazivač, tužitelj') i *Tutavac* (< *tutavac* 'šutljivac' < *tutav* 'šutljiv'), a prezimena se *Glasović* i *Grljušić* odnose na osobe snažna glasa, a kako su u Dinaridima podrugljivi nadimci iznimno česti, vjerojatno se prvotne nositelje navedenih prezimena smatralo preglasnima. Prezime *Krotić*⁷⁴ dovodi se u vezu s pridjevom *krotak*.

Rodbinskim su odnosima motivirana prezimena *Babić*⁷⁵ (< *babo* 'otac' < tur. *baba*) i *Papić* (< *pape* 'otac' < grč. *pápas*). Apelativom je *gnječak* 'dobro uhranjeno, debelo dijete' (ARj 5: 810) motivirano prezime *Gnječ*, a *čovo* (odmilica apelativa *čovjek*) prezime *Čović*. Položajem su u društvu uvjetovana prezimena *Bačić* (< rum. *baciu* 'vođa pastirskoga stana') i *Kapović* (< *kapo* 'glavešina, starješina' < tal. *capo* 'glava'). Starije je prezime vrgorskih *Kapovića* bilo *Vidović*, a novije je prezime najvjerojatnije nastalo zbog harambaše (*kapa*) *Juriše Vidovića* iz *Vrgorca*⁷⁶,

69 Ime su *Čula/Ćula* često nosile ovce.

70 Uz prezime *Morić* rod je zapisivan i pod prezimenom *Crnjac*.

71 Apelativ bilježi ARj (1: 730) koji navodi i imenicu ženskoga roda *buloga* te ih dovodi u vezu s turskim prilogom *bulak* 'pomiješano, ispremetano'. Potvrde su navedenim apelativima zabilježeni u Dalmaciji (J. Grupković i M. Pavlinović).

72 Apelativ je potvrđen u ARj (1: 83), a prezime *Čučić* u hrvatskome je antroponimijskom fondu potvrđeno barem od XV. stoljeća.

73 Ne treba potpuno odbaciti mogućnost da je prezime antroponimnoga postanja (*Mušan* < *Mušo* < *Muhamed*).

74 S obzirom na to da je riječ

75 Kad istopisno prezime nosi kratkosilazni naglasak, izvodi se od apelativa *baba* 'baka'.

76 *Kapovići* su u Trnovu uistinu tijekom XIX. stoljeća bili zapisani i pod prezimenom *Vidović* (Bebić 1983: 50).

jednoga od organizatora seobe Hrvata iz Brotnja u Vrgorac i protuosmanlijskoga borca, koji se 1693. spominje i u zaostroškim maticama (CB: 72). Titulama su motivirana prezimana *Herceg* (< *herceg* < njem. *Herzog* 'vojvoda') i *Knežević* (< *knez*), a odraz je pretkršćanskih vjerovanja prezime *Vištica* (< *vištica* 'vještica'). Načinom života uvjetovano su prezimana *Burđelez* (< *burđelez* 'kolibar' < rum. *bordeiu* 'koliba') i *Dodig* (< *dodig* 'pastir koji odlazi za stokom u potrazi za pašnjakom').

Metaforizacijom su od naziva raznoraznih predmeta nastala prezimana *Džeba* (< *džeba* 'oklop' < tur. *cebe*), *Pehar* (< *pehar*), *Rešetina* (< *rešeto*), *Šamić* (< *šamija* 'povezača, rubac kojim žene omataju glava'; usp. arap. *Sam* 'Damask', tur. *samlı* 'koji je od damasta') i *Špadić* (< *špada* 'kratak mač' < tal. *spada*).

Prema nazivima za biljke te dijelove biljaka i biljne prerađevine nastala su prezimana *Dropulić* (usp. *drop* 'ostatak od zgnječena grožđa'), *Lozina* (< *loza*), *Šagarelo* (< tal. *zagarella* 'narančin svijet') i *Oman* (< *oman* 'Inula helenium'). Apelativ *oman* uščuvan u istozvučnome prezimenu Petar Skok (Sk 2: 555) drži prežitkom predindoeuropskoga supstrata. Nazivima su životinja i dijelova životinjskoga tijela motivirana prezimana *Bakić* (< *bak* 'bik'), *Brečić* (< *breče* 'pas'), *Čendo* (usp. alb. *qen* 'pas'), *Glavor* (< *glavor* 'mj. blavor'), *Krmek* (< *krme*⁷⁷), *Sršen* (< *sršen* 'stršljen'), *Šiljeg* (< *šilježe* 'janje starije od godinu dana'⁷⁸; usp. alb. *shilegë* 'dvogodišnji ovan') i *Zmijarević* (< *zmijar* 'vrsta ptice grabežljivice iz porodice jastrebova, gujaš, *Circaetus gallicus*'). Prezime je *Krmek* zanimljivo i stoga što je najvjerojatnije nastalo hibridnom tvorbom od hrvatske osnove i turskoga sufiksa *-ek*.⁷⁹

3.3. Prezimana od naziva za zanimanje

Nazivima je za zanimanje motivirano 13 prezimana (7,26 %): *Barbir* (< *barbir* 'seoski liječnik' < tal. *barbiere* 'brijač'⁸⁰), *Butigan* (< *butigan* 'vlasnik trgovine' < *butiga* 'trgovina' < tal. *bottega*), *Deak* (mađ. *diák*⁸¹ 'đak'), *Dugandžić* (< *dogandžija*⁸² 'sokolar' < tur. *doğancı* < tur. *dogan* 'sokol'), *Galiotović* (< *galiot* 'veslač na galiiji'), *Kiridžija* (< *kiridžija*⁸³ 'iznajmitelj konja, kočijaš' < tur. *kira* 'najam'), *Ključec* (< *ključec* 'odmilica od *ključar*'), *Mađor* (< *mađor* 'major, bojnik' < tal. *maggiore*), *Musulinić* (< *musulin* 'obrtnik koji izrađuje odjeću od pamučne tkanine' < *musulin/mušelin* 'vrsta tkanine nazvana po iračkome gradu Mosulu' < tal. *mussolino*), *Ožić*⁸⁴ (usp. *hodža* 'muslimanski svećenik' < tur. *hoca*), *Popić* (< *pop* 'svećenik') i *Popović* (usp. *Popić*). U ovu sam skupinu uvrstio i prezime *Parmać* koje bi se moglo izvesti od glagola *oparmačiti/opermačiti* 'isjeći meso' te bi mogao upućivati na mesara (usp. Kraljević

77 U ARj (5: 599) zabilježeno je osobno muško ime *Krman* s najstarijom potvrdom iz XIV. stoljeću, a u Lici je zabilježen osobni nadimak *Krman* koje nose osobe velika nosa. Osobna imena *Krman*, *Krmač* i *Krme* Olga Ivanova (2006: 238) i izvodi ga od apelativa *krma* 'hrana, majčino mlijeko'. Po mišljenju je Petra Skoka (Sk 2: 205) praslavenski apelativ **kərma* prvooznačivao hranu uopće, a potom stočnu hranu. Apelativi *krme* i *krmak* 'prase' i danas su potvrđeni na terenu, a kako Pavlovići doseljeni iz istočne u zapadnu Hercegovinu nose nadimak *Prasac*, kako su Krmeci nekoć nosili prezime Pavlović te budući da su prezimana nastala raslojavanjem negdašnjih rodni imena na obrađenomu području najčešće nadimačkoga postanja, najvjerojatnijim mi se čini da je prezime *Krmek* motivirano apelativom *krme* ili *krmak*.

78 Za šilježe Neretvani kažu da nije ni janje ni ovan.

79 Turski sufiks *-ak/-ek* služi za izvođenje imenica sa značenjem mjesta vršenja radnje, imenica koje označuju oruđa, imenica koji označuju rezultat radnje i imenica koje označuju vršioca radnje ili njegovo svojstvo te pridjeve koji označuju svojstvo izraženo glagolom. (Čaušević 1996: 442)

80 Brijači su naime puštali krv životinjama, a po selima su često bili i zubari.

81 Zahvaljujem kolegi Krešimiru Megjeralu Sučeviću na tumačenju prezimana *Deak*.

82 U Brotnju (odakle svi neretvanski Dugandžići vuku podrijetlo, a odakle se u Neretvu već stoljećima u različitim razdobljima doseljavaju; tako su se, primjerice, 1770. u Komin doselili Dugandžići iz Zvirovića, a u novije vrijeme nahodimo doseljenike iz Ograđenika kod Čitluka) prezime je isprva potvrđeno kao *Dogandžić*.

83 U Čilipima je *kiridžija* nadničar koji goni sijeno ili grožđe na konju (Sk 2: 83), a kako su Kiridžije u Slivno najvjerojatnije došli iz sela Dubljani u Popovu gdje se 1694. spominje prezime Kiridžić (Hrabak 1985: 37), ne treba posve zanemariti ni to tumačenje.

84 Usp. prezimana *Amižić* (usp. *Amidžić* < *amidža*) i *Panžić* (usp. *Pandža* < *pandža*). Nositelji potonjega prezimana potječu poput Ožića iz Raščana. Lik je *Panžić* zabilježen u tome selu u Imotskoj krajini (u mjesnome govoru očito u XVIII. stoljeću slivenik *dž* nije postojan dio suglasničkoga sustava), a *Pandžić* u Drinovcima iz kojih se rod doselio u Imotsku krajinu.

2013: 110). Udio je ovih prezimena gotovo znatno u Metkoviću, ali je i dalje dosta niži nego primjerice u Međimurju (gdje dosiže 16 %; Frančić 2002: 86). Riječ je uglavnom o nazivima izumrlih zanimanja te vojnim činovima i nazivima svećenika različitih vjeroispovijesti.

3.4. Prezimena od etnika i etnonima

Etnicima su motivirana prezimena *Bitunjac* (< *Bitunjac* 'stanovnik Bitunje, sela kod Stoca'), *Farac*⁸⁵ (zapisani su i kao *Hvarac* 'Hvaranin'), *Forlani* (usp. *Furlan* 'stanovnik Furlanije'), *Planinić* (< *Planina* 'područje u gorskoj Hercegovini na koje su nizinskohercegovački planišтари ljetovali sa stokom'), *Ružičanin* (< *Ružić* 'zapadnohercegovačko selo u Općini Grude'), *Utovac* (< *Utovo* 'Hutovo, istočnohercegovačko selo u Općini Neum') i *Zvirović* (< *Zvirović* 'stanovnik Zvirovića'). Navedena su prezimena nastala nakon doseljenja pojedinih rodova u novi zavičaj, njihovi su nositelji u svojem matičnom zavičaju nosili druga prezimena kojima je danas teško ući u trag. Bitunjci su novo prezime primili u Brotnju, a starije im je prezime bilo Daničić. Nositelji prezimena Forlani (Furlan) u Imotskome su se prezivali i Valdevit. Ružičani su se doselili u Opuzen iz Dusine (odakle su se u Opuzen doselili i Dropulići, Franići, Mihaljevići i Vukosavi) te su novo prezime primili u Dusini. Podrijetlo je Utovaca također teško odrediti. Možda su potomci *Grgurovića* (< *Grgur*) ili *Vukotića* (< *Vukota* < *Vuk*) koji se u Podgradini ili Trnovu spominju 1733. (Bebić 1983: 133–135). Zvirovići su pak u Brotnju nosili prezimena Martinović i Miljko(vić). Etnonimom *Vlah* motivirano je prezime *Vlahović*. Ukupno je 8 prezimena (4,45 %) motivirano etnikom ili etnonimom.

3.5. Prezimena nepoznate ili nejasne motivacije

3.5.1. *Beidenegl*. Prezime je najvjerojatnije tvoreno od njemačkoga pridjeva *beide* 'oboje' i množinskoga lika *Nägel* (< *Nagel* 'prst', s tim da u njemačkoj antroponimiji srodna prezimena označuju potkivača⁸⁶), no za potpunije bi tumačenje toga prezimena trebalo bolje poznavati njemačku antroponimiju.

3.5.2. *Sedar*. Budući da su hrvatska prezimena *Sedar* i *Seder* zabilježena isključivo u sjevernim hrvatskim krajevima, možda ih je moguće izvesti iz njemačke antroponimne osnove *S(e)id-* od koje se tvore različita prezimena uvjetovana zanimanjima koja se tiču proizvodnje i preradbe svile (usp. *Familennamen* 2000: 612).

85 U Slivno su se Farci doselili iz Orebića, a na Pelješac su pristigli iz Pupnata koncem XIX. stoljeća (Vekarić 1995: 205).

86 Usp. *Familennamen* 2000: 469.

4. Zaključak

U ovome se radu obrađuje podrijetlo, brojčani razvoj i postanje prezimena na području opuzenske župe koji se mogu neprekinuto pratiti od prvoga Stanja duša župe Opuzen objavljenoga 1733. do rezultata prvoga popisa stanovništva iz 2001. Za uvid su u starija razdoblja najzaslužniji pok. don Josip Bebić i don Mile Vidović koji su objavili stanja duša opuzenske župe iz 1733. i 1807. te time zadužili ne samo Opuzen, nego i hrvatsku antroponomastiku. Na temelju podataka iz brojidbenih i povijesnih vrela razvoj se prezimenskoga fonda u Opuzenu može temeljno podijeliti na četiri razdoblja – prvo razdoblje 1684. – 1854., drugo 1854. – 1962., treće 1962. – 1992. – te na dva različita područja – opuzensko (koje obuhvaća i Trnovo) i gradinsko (koje obuhvaća i Lađište).

Tijekom prvoga je razdoblje u razvoju prezimenskoga fonda Opuzen bio neretvanskim upravnim središtem te su se u taj neretvanski gradić doseljavali stranci (isprva vojnici, a naknadno viši i niži činovnici) te stanovnici širega (Makarsko primorje, Imotska i Vrgorska krajina, Hercegovina te Pelješac; uglavnom činovnici, trgovci, obrtnici i zdravstveni djelatnici) i užega (neretvansko područje od Pojezerja do Zažablja) okružja. U razdoblju od 1844. do 1962. dotok je stranoga stanovništva gotovo posve prestao, a udio se doseljenika iz širega i užega (s iznimkom Slivna) okružja smanjio, no još je bio znatan. Od 1962. do 1991. na opuzensko su područje slijevalo stanovništvo iz Slivna, Zažablja i bližega dijela Hercegovine koje se doselilo zbog potrebe za radnom snagom u PIK-u „Neretva“ i srodnim tvrtkama, bolje prometne povezanosti nakon prolaska Jadranske magistrale te preseljavanja brdskoga neretvanskog stanovništva u nizinske dijelove, a udio se doseljenika iz susjednih neretvanskih naselja te Imotske krajine i Makarskoga primorja donekle smanjio zbog manjka potrebe za činovništvom (1962. opuzenska je općina pripojena metkovskoj) te razvoja Ploča kao novoga gospodarsko-upravnog neretvanskog središta koje je privuklo većinu stanovnika jugozapadnoga dijela Neretvanske krajine (poglavito Pline iz koje se nekoć u Opuzen često selilo) i Vrgorske krajine (poglavito njezina južnoga, priblatskoga dijela) koji su nekoć gravitirali Opuzenu. Koncem toga razdoblja počinje stagnacija stanovništva u samome gradu. Daljnjim upravnim cjepkanjem Neretvanske krajine 1992. područje se Grada (isprva općine) Opuzena suzilo na područje samoga grada i Buka (Podgradina je pripala slivanjskoj općini), a broj se stanovnika u samome Opuzenu ponešto smanjio, a priljev doseljenika uglavnom ograničio na južnoneretvansko područje i bliže hercegovačke krajeve.

U Podgradinu se tijekom prvoga razdoblja doseljavalo ponajviše s prostora istočno od Neretve (hercegovačko i dalmatinsko Zažablje, Popovo i dubrovačko područje) te nešto manje iz zapadne Hercegovine i Vrgorske krajine. Slikovito bi se moglo reći da je po sastavu stanovništva i njegovu kretanju Podgradina u prvim trima razdobljima između Slivna i Opuzena. U prvome se dijelu drugoga razdoblja navedenoga razdoblja ponešto povećao priljev stanovništva s ikavskoga područja (poglavito iz Vrgorske krajine, Makarskoga primorja i sela u zapadnome dijelu Neretvanske krajine), a dotok je stanovništva iz istočne Hercegovine i Zažablja gotovo prekinut. Ravnoteža se između stanovništva koje potječe iz krajeva zapadno i istočno od Neretve vratila obilnijim doseljavanjem iz Slivna (posebice zaseoka u Glavicama). Tijekom trećega je razdoblja počelo demografsko stagniranje Podgradine (isprva se nije smanjivalo zbog doseljavanja iz Glavica), čije se stanovništvo počelo raseljavati, a ponešto se povećao udio doseljenika iz Zažablja te iz udaljenijih krajeva (čak i iz Srbije) zbog potrebe za radnom snagom. Potkraj je trećega razdoblja uslijedio strmoglavni pad stanovništva (djelomično prouzročen odseljavanjem ne samo u Opuzen, nego i na Buk i Vlaku) koji se nastavio tijekom četvrtoga razdoblja. U tome je razdoblju porastao udio doseljenika (mahom je riječ o potomcima domazeta), a nastavljeno otjecanje starosjedilačkoga stanovništva. Razlozi tomu nisu samo gospodarski (jer je prometna povezanost s Opuzenom i ostatkom Neretvanske krajine veoma dobra, pa živjeti u Podgradini i raditi u Opuzenu, Metkoviću ili Pločama nije problem) te ne leže samo u upravnoj rascjepkanosti (Podgradina je upravno sjedište slivanjske općine, a pripada opuzenskoj župi). Oni su i psihosociološki⁸⁷.

⁸⁷ O tim bi se razlozima mogla napisati znanstvena studija. Navest ću tek sličan primjer u Bijelome Viru, zažapskome selu koje je od Metkovića udaljeno 5 kilometara, koliko je udaljeno i prigradsko naselje Prevlaka. Bjelovirci napuštaju rodno selo u zažapskoj općini iako u njemu imaju gotovo iste uvjete kao na Prevlaci (tek su im trgovački centri nešto udaljeniji, ali ne moraju graditi kuće ili unajmljivati stanove), a u Zažablju ih se manje oporezuje jer je to općina pod posebnom državnom skrbi.

Trnovo je pak po podrijetlu stanovništva u svim razdobljima bilo između Opuzena i Podgradine. Imalo je veći udio doseljenika iz ikavskih krajeva od Pogradine, ali i veći udio doseljenika iz (i)jekavskih krajeva od Opuzena. Udio se doseljenika iz ikavskih krajeva znatno povećao u XIX. stoljeću, ali je razliku nadoknadilo doseljavanje u Trnovo iz Podgradine i Slivna. I u Podgradinu i u Trnovo stranci su i doseljenici iz udaljenijih krajeva rjeđe dolazili i kraće se zadržavali.

Najmanje je i najranije napušteno naselje u opuzenskoj župi bilo Ladište, neretvanska prapostojbina Šešelja u koju su se doselila još dva slivanjska (Babić i Deak) te jedan zažapski (Tošić) rod.

U opuzenskim su prezimenima vidljivi tragovi različitih jezičnih sustava koji su utjecali na hrvatski prezimski fond. Predrimskim je apelativom *oman*, ako je izvođenje Petra Skoka točno, motivirano prezime *Oman*. Supstratni je dalmatski sloj najvjerojatnije utjecao na stvaranje prezimena kao što su *Curić* i *Zonjić*. Od adstratnih je slojeva u opuzenskome prezimskom fondu najzastupljeniji turski. Tragove mu nahodimo u prezimenima nastalim od osobnih imena (*Krtalić*, *Kurt* i *Mustapić*), među prezimenima uvjetovanim duševnim osobinama (*Bulog*) i vanjštinom (*Čelić*, *Delija*), rodbinskim nazivljem (*Babić*), tjelesnim manama (*Topić*), različitim predmetima (*Džeba* i *Šamija*), nazivima zanimanja (*Duganžić*, *Kiridžija* i *Ožić*) te u tvorbi (sufiks *-ek*). Romanski je adstratni sloj najrazlučeniji. U prezimenima uvjetovanim bavljenjem stočarstvom nahodimo tako tragove vlaškoga sloja (*Bačić* i *Burđelez*), ne samo u odrazu u osnovi, nego i u tvorbi (sufiks *-er*), a opis je vanjštine prvotnih nositelja (*Foškulo*, *Grossi* i *Kudin*), njihova položaja u društvu i nazivima zanimanja (*Barbir*, *Butigan*, *Kapović*, *Mađor* i *Musuljin*) te vrste bolesti od kojih su mogli bolovati (*Mačukat*) prežitek talijanskoga (mletačkoga) utjecaja. Odracom su romansko-hrvatskih prožimanja pokazatelj prezimena *Rado* (najvjerojatniji je pralik prezimena **Radić*) i *Bonačić* (potvrđen je stariji lik *Dobrančić*). Razmjerno je znatno zastupljen i njemački jezični sloj, i to ne samo u novijim doseljeničkim prezimenima iz Austrije (*Beidenegl*) i Zagreba (*Sedar*), nego i u prezimenu *Ereš* koje je odrazom osobnoga imena (*Ereš* < *Ero* < *Erak*; usp. *Herak*) uvjetovanoga naslovom *herceg* (< njem. *Herzog*) te u prezimenu *Herceg* koje je izravno motivirano tim naslovom. U opuzenskim prezimenima nahodimo i odraze albanskoga (*Ćendo*) i mađarskoga (*Deak*) jezika. Puku nisu prozirna ni mnoga prezimena u kojima su se odrazili davno zaboravljeni apelativi (npr. *gnječ(ak)* 'dobro ugojen dječak', *ključe* 'ključar', *soče* 'prokazivač, tužibaba', *šešelj* 'ospičava, boginjava osoba') ili osobna imena (npr. *Odak* < *Hodimir/Hodivoj*). U opuzenskim se prezimenima ogleđaju i dijalektne razlike među stanovnicima južnoga dijela Neretvanske krajine (usp. prezime *Bjeliš* podrijetlom iz Glavica i sa Slivna te *Stipančić* s Klisa).

Podvojenost se opuzenske župe osim u različitome podrijetlu stanovništva razaznaje i u prezimenskome fondu. U samome je Opuzenu, naime, znatno veći udio prezimena motiviranih kršćanskim imenima nego u Podgradini te je u Opuzenu znatno veći udio prezimena nastalih prema nazivima zanimanja. U etničkim pak prezimenima u Opuzenu prevladavaju ona koja upućuju na zapadnije (npr. *Farac* ili *Ružičanin*), a u Podgradini ona koja upućuju na istočnije krajeve (npr. *Bitunjac* ili *Utovac*).

Ono što povezuje Opuzen i Podgradinu – dva temeljna naselja opuzenske župe – zadržavanje je izvornoga neretvanskog i dalmatinskog duha koje se ogleda i u *malomišćanskim* prepirkama, ribarskim svađama (koje znaju biti i bučne jer je takav temperament) i podbadanju, ali i u mjesnoj arhitekturi, pa kad bi me neki stranac zamolio da ga odvedem na dva mjesta na kojima bi mogao oćutjeti iskonsku Neretvu, odveo bih ga u žamor opuzenske Pjace i u tišinu gradinskih kala. Može li vam Metkovic zažapsko-bračke krvi dati veći kompliment?

LITERATURA

- ARj = Rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika 1881. – 1976., 1–26, Zagreb: JAZU.
- Bebić, Josip 1983. *Župa Opuzen*. Opuzen: Župski ured Opuzen.
- Bebić, Josip 1990. *Župa Slivno Ravno*. Split: Crkva u svijetu.
- CB = *Codex Baptismorum (Knjiga krštenih u franjevačkome samostanu u Zaostrogu 1664. – 1735.)*. Arhiv Franjevačkog samostana u Zaostrogu.
- Čaušević, Ekrem 1996. *Gramatika suvremenoga turskog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Familiennamen = Familiennamen: Herrkunft und Bedeutung* (priredili Rosa i Volker Kohlheim). 2000. Mannheim, Leipzig, Beč, Zürich: Dudenverlag.
- Frančić, Anđela 2002. *Međimurska prezimana*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Glibota, Milan 2006. *Povijest Donje Neretve i prvi mletački katastri*. Zadar: Državni arhiv Zadar.
- Golušić, Antun 1991. *Rodovi Slanskog primorja*. Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Grković, Milica 1983. *Imena u Dečanskim hrisovuljama*. Novi Sad: Institut za južnoslovenske jezike Filozofskoga fakulteta u Novome Sadu.
- Hrabak, Bogumil 1985. Zemljišne parcele feudalaca i muslimanskih seljaka u Popovu, Zažablju i Trebinju početkom Morejskog rata. *Tribunia*, 9, Trebinje, 31–46.
- Hrvatski prezimenik* (priredili Franjo Maletić i Petar Šimunović) I. – III. 2008. Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga.
- Ivanova, Olga 2006. *Makedonski antropomastikon (XV – XVI. vek)*. Skopje: Olga Ivanova.
- Jireček, Konstantin 1962. Romani u gradovima Dalmacije tokom srednjeg veka. *Zbornik Konstantina Jirečeka*, 2, Beograd.
- Jurić, Ivan 1996. *Spomendani iz prošlosti Donjeg Poneretavlja*. Metković: Poglavarstvo Grada Metkovića.
- Jutronić, Andre 1950. *Naselja i porijeklo stanovništvo na otoku Braču*. Zbornik za narodni život i običaje, 34, Zagreb: JAZU.
- Kapular, Marin 2009. Rodovi u Zvirovićima (župa Studenci) od 17. do 21. stoljeća. *Monografija Studenci*, 191–237.
- Kemura, Ibrahim 2002. *Muslimanska imena i njihova značenja*. Sarajevo: El Kalem.
- Kraljević, Ante 2013. *Ričnik zapadnohercegovačkoga govora*. Široki Brijeg – Zagreb: Ogranak Matice hrvatske u Širokome Brijegu – Dan d.o.o.
- Kriste, Đuro 1999. *Župa Trebinja*. Dubrovnik: Župa sv. Petra (Dubrave Hrid).
- Lahman, Otokar 1964. Prilog proučavanju strukture stanovništva Makarske. *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, 42, Zagreb, 559–581.
- Leksik prezimana Socijalističke Republike Hrvatske* (urednici Valentin Putanec i Petar Šimunović), I. – III. 2008. Zagreb: Institut za jezik, Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Nosić, Milan 1998. *Prezimana zapadne Hercegovine*. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo.
- Puljić, Ivica; Vukorep, Stanislav 1994. Naša prezimana: korijeni i razvoj. *Hutovo: Humski zbornik*, 4, Biblioteka Crkva na kamenu, 33, Mostar, 285–357.
- Sivrić, Marijan 1999. Srednjovjekovna humska župa Luka. *Srednjovjekovne humske župe*, Mostar, 71–116.
- Sivrić, Marijan 2004. Dodjela dubrovačkog građanstva osobama iz Huma i Bosne do 1410. godine. *Hercegovina*, 18 (10), Mostar, 7–33.
- Sk = Skok, Petar 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, I – IV. Zagreb: JAZU.
- Smailović, Ismet 1977. *Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Odjeljenja za jezik Instituta za jezik i književnost u Sarajevu.
- Šimunović, Petar 2006. *Hrvatska prezimana*. Zagreb: Golden marketing.
- Škaljić, Abdulah 1979. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
- Šutić, Baldo; Ujdurović, Miroslav; Viskiće, Milorad 2000. *Gračka prezimana*. Gradac: Poglavarstvo općine Gradac.

- Ujdurović, Miroslav 2002. *Stanovništvo Makarskog primorja od 15. do 19. stoljeća*. Gradac: Poglavarstvo općine Gradac.
- Vego, Marko 1957. *Naselja bosanske srednjovjekovne države*. Sarajevo: Svjetlost.
- Vidović, Domagoj 2007. Prilog proučavanju odraza svetačkog imena Juraj u hrvatskoj antroponimiji. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33, Zagreb, 431–447.
- Vekarić, Nenad 1989. *Pelješka naselja u 14. stoljeću*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku.
- Vekarić, Nenad 1995. *Pelješki rodovi (A – K)*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Vekarić, Nenad 1996. *Pelješki rodovi (L – Ž)*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- Vidović, Domagoj 2008. Prezimena sela Vid u Neretvanskoj krajini. *Folia onomastica Croatica*, 17, Zagreb, 139–168.
- Vidović, Domagoj 2009. Pogled u metkovski prezimenski sustav. *Hrvatski neretvanski zbornik*, 1, Zagreb, 45–61.
- Vidović, Domagoj 2010. Opuzenska prezimena – brojnost i postanje. *Hrvatski neretvanski zbornik*, 2, Zagreb, 71–90.
- Vidović, Domagoj 2012. Slivanjska naselja i prezimena. *Hrvatski neretvanski zbornik*, 4, Zagreb, 128–144.
- Vidović, Domagoj 2014. *Zažapska onomastika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Vidović, Mile 1994. *Župa Vidonje*. Split: Crkva u svijetu.
- Vidović, Mile 2000. *Radovan Jerković – život i djelo*. Metković: Ogranak Matice hrvatske u Metkoviću.
- Vidović, Mile 2011. *Povijest župa doline Neretve*. Metković: Ogranak Matice hrvatske u Metkoviću.
- Vrčić, Vjeko 2010. *Plemena Imotske krajine*. Imotski: Tiskara „Franjo Kluz“.
- Zelenika, Anđelko 2004. O položaju srednjovjekovnog Drijeva – Gabele na Neretvi. *Hercegovina*, 18 (10), Mostar, 35–45.
- Vukša, Nahod 2015. *Valja nama preko rijeke/reke – iz fonologije mjesnoga govora Podgradine u Neretvanskoj krajini*. *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 41/2, Zagreb, 393–423.